

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906.   Första Kammaren.   N:o 28.

Tisdagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *Biesert* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt musiksergeanten G. E. Lindberg; och

2:o) om ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 3 december 1897 angående bevilning af fast egendom samt af inkomst m. m.

Justerades protokollet för den 13 i denna månad.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets memorial:

n:o 9, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 7, i anledning af väckt motion om tillägg till 1 § 1 mom. i förordningen om beskattning af socker den 2 juni 1905; och

n:o 10, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 1:o af bevillningsutskottets betänkande n:o 6, i anledning af väckta motioner om dels tullfrihet för omalen majs, dels ock förbud mot tillverkning af brännvin af majs och däraf framställda produkter m. m.

Upplästes och godkändes rammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 38, till Konungen, i anledning af justitieombudsmannens framställning rörande antagande af lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Häggblunds* den 17 innevarande månad bordlagda motion, n:o 34, med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om politisk rösträtt m. m.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 17 innevarande mars bordlagda utlåtanden n:is 60—62 äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden n:is 25—28.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående pension å allmänna indragningsstaten åt musiksergeanten G. E. Lindberg.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, om ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 3 december 1897 angående bevilling af fast egendom samt af inkomst m. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att på morgondagens föredragningslista uppföras främst de i dag första gången bordlagda ärenden och därefter ärendena i följande ordning: statsutskottets utlåtanden n:is 60, 61 och 62, bankoutskottets memorial n:o 6 samt lagutskottets utlåtanden n:is 23, 24, 25, 26, 27 och 28.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 14 i denna månad.

Herr statsrådet *Berg* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående förhöjning af understödsbeloppen från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets memorial n:o 63, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens femte hufvudtitel; äfvensom

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion angående befogenhet för riksförsäkringsanstalten att för arbetare, som i anstalten försäkras för olycksfall i arbetet, upptaga jämväl försäkring för olycksfall, som inträffa utom arbetet.

Vid föredragning af bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial:

n:o 9, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 7, i anledning af väckt motiom om tillägg till 1 § 1 mom. i förordningen em beskattning af socker den 2 juni 1905, och

n:o 10, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 1:o af bevillningsutskottets betänkande n:o 6, i anledning af väckta motioner om dels tullfrihet för omalen majs, dels ock förbud mot tillverkning af brännvin af majs och däraf framställda produkter m. m., godkändes de i dessa memorial föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 17 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag till fortsättandet af befästringsarbetena vid Boden. *Anslag till fortsättande af befästringsarbetena vid Boden.*

Under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 9 februari 1906 hade Kungl. Maj:t i en till Riksdagen samma dag aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition (n:o 52) föreslagit Riksdagen att till fortsättande af befästringsarbetena vid Boden bevilja 7,134,500 kronor och däraf, i enlighet med den i årets statsverksproposition angående fjärde hufvudtiteln under punkt 26 gjorda framställningen, å extra stat för år 1907 anvisa 1,575,000 kronor.

Utskottet hade i detta utlåtande yttrat följande:

»Efter tagen del af den reviderade plan för fullbordande af befästringarna vid Boden, som med föranledande af nästlidna års lagtima Riksdags därom hos Kungl. Maj:t framställda begäran utarbetats af 1905 års Bodenkommitté, har utskottet, på grund af hvad departementschefen till återopade statsrådsprotokollet anført beträffande omförmälda befästringsplan och med anledning af utskottet i denna fråga eljest tillhanda komna upplysningar, funnit sig böra förorda, att Riksdagen anslår medel till fullbordande af fästningsanläggningarna vid Boden till den af Kungl. Maj:t nu ifrågasatta omfattning; och får alltså utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning såväl hvad beträffar beviljande af den till fortsättande af befästringsarbetena nu äskade ytterligare summan, 7,134,500 kronor, som ock i fråga om anvisande däraf för nästkommande år af 1,575,000 kronor.

Vid behandlingen af Kungl. Maj:ts förevarande framställningar har det emellertid icke undgått utskottets uppmärksamhet att, enligt hvad af ofvanintagna anförande till statsrådsprotokollet framgår, Kungl.

Anslag till
fortsättande
af befäst-
ningsarbetena
vid Boden.
(Forts.)

Maj:t utan Riksdagens hörande beviljat arbetsbefälet och åtskilliga andra vid fästningsbyggnaderna anställda personer, utöfver gällande lönestat och aflöningsreglementets bestämmelser, särskilda arfvoden till afsevärda belopp, något som lär hafva årligen förekommit alltsedan ifrågavarande befästningsarbetens påbörjande år 1901, men som Kungl. Maj:t först nu bringat till Riksdagens kännedom.

Utskottet, som icke funnit sig böra i detta sammanhang uttala sig om den principiella innebörden af Kungl. Maj:ts åtgöranden härutinnan, anser sig ej heller böra nu yttra sig beträffande arfvodesbeloppens storlek, men vill framhålla, att det synes vara önskvärdt, att Riksdagen, där behof af beviljande af arfvoden utaf här berördt slag förefinnes, sättes i tillfälle att pröfva behofvet, innan beviljandet sker.

Utskottet hemställer, att Riksdagen må till fortsättande af befästningsarbetena vid Boden bevilja 7,134,500 kronor och däraf å extra stat för år 1907 anvisa 1,575,000 kronor.»

Vid utlåtandet hade reservationer afgifvits:

1:o) af herrar *H. P. P. Tamm, F. E. Pettersson, J. Wijk*, friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *K. A. Posse*, greve *C. O. Taube*, *K. E. Bohnstedt*, *E. Fränckel*, greve *P. O. L. Klingspor*, *N. A. H. Palmstierna* och *C. J. G. Swartz*, hvilka ansett, att det i sista stycket af motiveringen gjorda uttalande, som börjas med orden: »men vill framhålla» och slutar med orden: »innan beviljandet sker», icke bort i utlåtandet inflyta; samt

2:o) af herr *P. Pehrson*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen må, till fullbordande af befästningsarbetena vid Boden i öfverensstämmelse med den i statsrådsprotokollet angifna plan, bevilja 7,134,500 kronor och däraf å extra stat för år 1907 anvisa 1,575,000 kronor.

Herr von Möller: Jag gissar, att kammaren icke skall motsätta sig att bifalla den af herr Pehr Pehrson afgifna reservationen. Som herrarne observera, är hela skillnaden den, att reservanten yrkar, »att Riksdagen må, till fullbordande af befästningsarbetena vid Boden i öfverensstämmelse med den i statsrådsprotokollet angifna plan bevilja» etc., under det att utskottet säger: »att Riksdagen må till fortsättande af befästningsarbetena vid Boden bevilja» etc.

Jag skulle ej hafva ansett behöfligt att göra ett yrkande i sådan riktning, om ej reservationen blifvit afgifven. Jag fruktar nämligen, att ett afslag å reservationen i landet skulle kunna missuppfattas på det sätt, att man skulle tro, att det nu icke är fråga om en afslutnings-åtgärd, utan att fortsätta fästningsbygget utan begränsning. Dessutom har ju Kungl. Maj:t anhållit om anslag, som herrarne se på sid. 9 i betänkandet, för fullbordande af fästningsanläggningarna, och jag gissar, att kammaren gifver mig rätt däruti, att man ej bör vara *plus royaliste que le roi*.

Det är sålunda endast af formella skäl, som jag anhåller, att kammaren måtte bifalla reservationen. Hvad mig själf beträffar, yrkar jag bifall härtill — jag kan gärna säga — med tungt hjärta och med

teveksamhet i sinnet, ty det må vara sagdt, att jag med stor uppmärksamhet har sökt att sätta mig in uti den ene reservantens vid Boden-kommittébetänkandet afgifna reservation, ehuru den icke, på grund af sin knapphändighet, varit tillräcklig för att öfvertyga mig om att han har rätt, utan jag kvarstår i allt hufvudsakligt på samma punkt, där jag befann mig för ungefär på dagen ett år sedan, när denna samma fråga behandlades här i kammaren.

*Anslag till
fortsättande
af befäst-
ningsarbetena
vid Boden.
(Forts.)*

Jag ber att få uttrycka min tacksamhet till regeringen, som satt oss i tillfälle att taga del af dem hemliga handlingarna. Det har varit det enda tillfället för dem af Riksdagens ledamöter, som ej deltagit i kommittéerna, att få en inblick i dessa hemliga handlingar. Inom kort gömmas dessa undan för *profanum vulgus*.

Jag vill ej säga, att det är någon säker mätare på det intresse, hvarmed Riksdagens ledamöter betrakta denna viktiga angelägenhet, när man ser, att utaf 380 ledamöter i Riksdagen 35, summa 35, begagnat sig af denna rätt. Man har vid denna tid mycket att göra, och jag tror äfven, att det för många varit fullkomligt obekant, att tillgång till dessa handlingar varit dem beredd. Som herrarne nog litet hvar erinra sig, hafva ju dessa Boden-befästningar svällt ut ifrån 1891, då det blott var tal om att anlägga några mindre fort för 4½ miljoner, till Riksdagen 1900, då anläggandet af en spärrfästning föreslogs för 7 miljoner eller en förräds- och operationsfästning för 8,700,000 kronor eller, som dåvarande chefen för landtförsvarsdepartementet uttryckte sig, »en och annan miljon mera». Herrarne veta, huru öfverraskade vi blefvo förra året, när räkningen på omkring 19 miljoner framlades för Riksdagen, och af utskottsbetänkandet finna vi, att 1905 års kommitté beräknat kostnaden för fästningen till ungefär samma belopp samt att Kungl. Maj:ts proposition har stannat vid 17 miljoner, hvilket nu af utskottet tillstyrkts. Vi få ju då hoppas, att vi stå vid målet, fullbordandet af denna sorgligt ryktbara fästning, och vi hoppas väl alla, att det nu måtte vara slut med åtminstone de stora utgiftsposterna.

Vi stå nu efter alla dessa utgifter framför en ofullbordad *spärrfästning* med namn, heder och värdighet af operations- och förrädsfästning. Jag vill ej här gå in uti någon närmare definition på hvad jag och flere med mig anse betydelsefullt för fästningar af detta namn, men jag vidhåller min åsikt, att vi blott erhålla en spärrfästning, och jag ber att i herrarnes hägkomst få återkalla, att det redan för länge sedan talades om, att man för vida mindre kostnad skulle kunnat erhålla en dylik för att skydda älföfvergången, hvilket ju skulle vara Bodens fästnings viktigaste uppgift. Nu ställer sig naturligtvis för litet hvar fortfarande den frågan: Har ett misstag blifvit begånget eller icke? Visste icke vederbörande om, att man ej kunde nå det resultat, som man hade beräknat? Kom man fram, såsom tyvärr ibland händer här i Riksdagen, med ett anslagskraf, ehuru man icke fullt förvissat sig om att det var tillfyllestgörande, eller dref man, hvad vi på riksdagsspråket kalla »politik»? Mina herrar! Jag vill ej framkomma med en sådan beskillning. Jag refererar till hvad jag sade i fjol, må det vara nog. Men nog kommer alltid här ett frågetecken att kvarstå, så mycket är visst, och hvar och en har rätt att åtminstone inom sig själf

Anslag till
fortsättande
af befäst-
ningsarbetena
vid Boden.
(Forts.)

göra denna fråga. Jag upprepar, hvad jag i mitt anförande vid 1905 års riksdag framhöll, att jag ej klandrar de civila ledamöterna af 1897 års kommitté för att de, på grund af de militära ledamöternas, de sakkunniges framställning fattade ett beslut, som de trodde vara nyttigt och riktigt. Det är ju helt förklarligt, och jag tror det gått med oss litet hvar på samma sätt, att vi låtit leda oss af dem, som väl åtminstone *bort* betraktas som sakkunnige.

Emellertid vill jag ej heller säga, att de militära ledamöterna ej handlat *bona fide*. Men frågan är: Har ett misstag blifvit begånget eller ej? Ha sålunda i dag 1905 års Boden-kommitté, Kungl. Maj:t och utskottet rätt uti sitt påstående eller 1897 års kommitté och de, som uti 1905 års kommitté fört dennas talan, de båda reservanterna? Det är i dag, som Riksdagen skall säga sitt ord i frågan, och sedan få vi se, huru framtiden kommer att döma i denna sak.

Herrarne minnas nog, att jag förra året i denna fråga blef utsatt för ganska skarpa repliker. Jag minns särskildt en talare, som uttalade den förhoppningen, att den färdiga fästningen skulle motstå fiendens angrepp lika lätt som den ofullbordade fästningen segerrikt motstå angreppen från hallandsbänken, och jag bemöttes af eu replikant med det påståendet, att jag begått ett misstag beträffande försvaret af de »döda vinklarna» och när jag talat om den stora infanteribesättningen. Ja, ingen af dessa båda replikanter ser jag i dag som reservant under utskottsbetänkandet, och jag gissar därför, att äfven de nu hafva gifvit mig rätt eller, bättre sagdt, hafva biträdt de åsikter, för hvilka jag gjorde mig till tolk. Herrarne kunna sålunda möjligen fråga: Är jag då icke belåten, då jag har fått rätt uti allt? Nej, mina herrar, ingen skulle hellre än jag själf önska, att mina farhågor varit grundlösa och mina påståenden felaktiga, samt att 1897 års befästningskommitté och de båda militära reservanterna i 1905 års kommitté hade rätt i sina påståenden, ty då skulle vi nu, låt vara för en opropotionerligt stor summa, i alla fall erhållit icke blott en spärrfästning, utan äfven en *fullt effektiv operations- och förrådsfästning*. Kommittén har kritiserat denna uppfattning, och det torde ej vara någon militär hemlighet, som jag afslöjar, om jag säger, att kommittén har påpekat, att, om 1897 års plan skulle fullföljts, detta enligt kommitténs åsikt skulle erfordrat *32 miljoner kronor*, och om den skulle utvidgats ännu ytterligare för att blifva *fullt effektiv*, skulle detta dragit en kostnad af *mer än det dubbla beloppet*. Det skulle kräft en så *oerhördt stor besättning*, att det ej kunde bli tal om en dylik utvidgning.

Kommittén har fattat sin uppgift så: att utaf hvad som redan gjorts söka åstadkomma det bästa möjliga. Jag vill, sedan jag läst kommittébetänkandet, gärna hoppas, att vi få en mycket god fästning, om också för ett oerhördt dyrt pris och ehuru vi, som jag nyss sade, kanske kunnat nå i hufvudsak samma mål med betydligt mindre utgifter, om saken planlagts på annat sätt. Jag omnämnde reservationen och jag gissar, att de ärade reservanterna ej anse, att jag yppar någon militär hemlighet genom att påpeka, att han, den nuvarande generalstabschefen, reserverat sig i kommittén. Jag kan ej anse, att jag därmed har förrådt något af fosterlandets intressen. Ty det är väl litet hvar bekant, att han reserverat sig likaväl som fortifikationsgeneralen.

Deras reservation börjar på detta sätt: »I hvad kommittén anført under »B. Bodenbefästningens uppgifter enligt 1897 års befästningskommittés betänkande, dess på grund däraf erforderliga omfattning, sannolika kostnad och krigsbesättning» kunna vi icke i någon punkt instämma.

Anslag till
fortsättande
af befäst-
ningsarbetena
vid Boden.

(Forts.)

Utan att ingå i något närmare bemötande af det därstädes anförda, anse vi, att öfvervägande skäl tala för att i *allt väsentligt* fasthålla vid de af 1897 års befästningskommitté uttalade grundsatserna.»

Gud gifve, att de hade rätt! Man förstår naturligtvis, att jag känner mig tveksam, då man hör sådant uttalas af två så framstående auktoriteter som fortifikationsgeneralen och chefen för generalstabén, må nu vara, att den förra auktoritetens betydelse möjligtvis kan tåla vid att något reduceras bland annat af det skäl, att det ju är hans uppgift att bygga fästningar, ej att *försvara* dem; och jag är alldeles öfvertygad om att han med glädje skulle bygga ända från hafvet till riksgränsen; sedan blefve det landets uppgift att skaffa folk och Riksdagen att skaffa penningar. Men den andre reservantens auktoritet är naturligtvis tungt vägande. Han var ju ledamot af 1897 års kommitté. Det var han, som vid 1900 års riksdag förde Bodenbefästningens talan, och jag gissar, att det till stor del var på grund af hans stora militära insikter och auktoritet, som kammaren då tog det steg, som vi ju möjligen nu kanske ej alla anse varit fullt lyckligt. Man befinner sig nu onekligen i en svår ställning. Man kan ej af personer som jag och kanske flera med mig begära den insikt i militära frågor, som fordras för att kunna bilda sig en säker mening om hvem som har rätt: å ena sidan ha vi 1897 års kommitté, å den andra 1905 års kommitté, å ena sidan den nuvarande *chefen för landtförsvaret*, å den andra *chefen för generalstabén*. Det är väl åtminstone ursäktligt, om man känner sig tveksam, när man ställes inför så skilda uppfattningar hos två så framstående militära auktoriteter; och jag gissar, att kammaren med intresse motser att få höra några ord ifrån den ärade reservanten, ifall han gör oss den äran att här tala för sin åsikt. Så länge jag endast har den knapphändig skrifna reservationen att tillgå, nödgas jag emellertid, herr talman, yrka bifall till den af herr Pehr Pehrson afgifna reservationen.

Friherre Palmstierna: Den föregående talaren sade, att det var med tungt hjärta, som han röstade för detta anslag. Jag får för min del säga, att det icke är samma förhållande med mig. Jag anser nämligen fortfarande, såsom jag alltid gjort, Boden för att vara en alldeles nödvändig fästning för Sveriges försvar, och att denna fästnings betydelse icke har minskats efter unionens upplösning, utan om möjligt ökats. Där är en mycket viktig knutpunkt för hela öfre Norrland. Där hafva vi den stora älven, öfver hvilken järnvägen går just där, och där komma icke mindre än 11 landsvägar att stöta samman. Boden är således en synnerligen viktig knutpunkt för de arméer, som skola operera där uppe i öfre Norrland, och det ligger för öfrigt lagom långt från kusten. Det är nödvändigt att uti denna afskilda landsdel, som alltid kommer att bilda en särskild krigsteater, hafva en fast punkt, från hvilken försvaret kan utgå, medan den öfriga hären samlas.

Anslag till
fortsättande
af befäst-
ningsarbetena
vid Boden.
(Forts.)

Om det gäller att föra en större armé upp till Norrbotten, så går det lång tid om, innan trupperna från södra delarna af landet kunna hinna dit upp, ty det finnes icke mera än en järnväg, och den kan man tänka sig blifva afbruten genom fiendens landstigning någonstades på kusten. Med ett ord, det behöfves tid för detta, och därför är det nödvändigt för oss att hafva en fast punkt i öfre Norrland. Och skulle kriget hufvudsakligen röra sig kring andra delar af Sverige, så finnes dock här uppe alltid en särskild krigsteater, som med all sannolikhet blir utsatt för angrepp. Jag tror därför, att befästningarna vid Boden äro väl på sin plats.

Det var endast detta jag ville yttra beträffande den föregående talarens återigen upprepade farhågor för onödiga utgifter därvidlag.

Det är emellertid tvenne saker, jag skulle vilja tillägga. Den ena gäller herr P. Pehrsons reservation. Där står: »till fullbordande af fästningsarbetena vid Boden i öfverensstämmelse med den i statsrådsprotokollet angifna plan» etc. Ja, detta är ungefär detsamma, som afdelningen och utskottet hade tänkt sig, fastän utskottet skref på samma sätt, som Kungl. Maj:t skrifvit: »till fortsättande af befästningsarbetena» etc. Men när Kungl. Maj:ts framställning innebär ett fullständigt upptagande af 1905 års Bodenkommittés förslag med vissa inskränkningar, så är det gifvet, att det här är fråga endast om fortsättandet af dessa arbeten och icke af något annat. Men om däri- genom kan förebyggas något slags missförstånd, att utskottet icke skulle hafva menat, att det just var fråga om att fortsätta arbetena efter denna plan och ingenting annat, så skulle jag icke hafva något emot att rösta för denna reservation. Det är ju samma sak, men reservationen uttrycker kanske något bättre eller fullständigare hvad meningen varit.

Sedermera är det beträffande motiveringen en reservation, till hvilken jag anhåller att få yrka bifall. Det är nämligen i afseende å det sista stycket i motiveringen, där det nu står, att utskottet »icke funnit sig böra i detta sammanhang uttala sig om den principiella innebörden af Kungl. Maj:ts åtgöranden härutinnan», nämligen med afseende därå, att Kungl. Maj:t beviljat icke obetydliga arfvoden åt de personer, som leda befästningsarbetena vid Boden. Enligt ett gammalt bref af 1875 lämnade Kungl. Maj:t till fortifikationsbefälhafvarne ett arfvode på 1,500 kronor, då de likvisst skulle afstå ett annat arfvode på 600 kronor. Detta var dock under de gamla löne- staterna. Sedermera hafva löneförhållandena för såväl fortifikations- befälhafvare som för andra blifvit ändrade och icke obetydligt för- bättrade, och beträffande Boden gäller för öfrigt, att fortifikations- officerare icke kommenderas dit, utan placeras där. Boden är sålunda numera en tjänstgöringsstation för fortifikationen. Kungl. Maj:t har nu från 1901 och senast i december 1905 föreskrifvit, att fortifika- tionsbefälhafvaren i Boden skall åtnjuta ett arfvode af 3,000 kronor, hvilket nu för första gången kommit till Riksdagens kännedom. Då detta är ett arfvode, som, om det också har vissa skäl för sig, dock är alldeles utöfver de af Kungl. Maj:t och Riksdagen fastställda löne- staterna och traktamentsbestämmelserna, så har utskottet icke ansett sig böra förbigå saken, utan har velat därå fästa Riksdagens upp-

märksamhet. Afdelningen skref då först: »Utskottet, som icke funnit sig böra i detta sammanhang uttala sig om den principiella innebörden af Kungl. Maj:ts åtgöranden härutinnan, anser sig ej heller böra nu yttra sig beträffande arfvodesbeloppens storlek», och satte där punkt. Sedermera har inom utskottet blifvit tillagdt: »men vill frambålla, att det synes vara önskvärdt, att Riksdagen, där behof af beviljande af arfvoden utaf här berördt slag förefinnes, sättes i tillfälle att pröfva behofvet, innan beviljandet sker». Det är detta tillägg, som vi reservanter anse icke böra stå där, dels därför att det i och för sig är öfverflödigt, då första delen af stycket säger ungefär detsamma, och dels därför att det ju kan hända, att Kungl. Maj:t är alldeles tvungen att för ett särskildt ändamål tillägga ett särskildt arfvode. Vi hafva då föreställt oss, att enligt första delen af stycket Kungl. Maj:t skulle kunna göra detta, men då sedermera komma in till Riksdagen med ett meddelande därom samt en anhållan att för framtiden få göra på samma sätt. Men efter det sista tillägget skulle Kungl. Maj:t vara alldeles bunden uti de fall, som kunde förekomma, och detta hafva reservanterna icke velat tillstyrka. Därför hemställer jag, herr grefve och talman, att det sista stycket af motiveringen strykes och stycket får den affattning, som i reservationen angifvits.

*Anslag till
fortsättande
af befäst-
ningsarbetena
vid Boden.
(Forts.)*

Herr Björnin: Bodenkommitténs ordförande är icke närvarande, och därför känner jag mig förpliktad att säga några ord angående kommitténs ställning till denna fråga. Jag beklagar, att jag icke kan gå in i enskildheter, där det möjligtvis kunde vara behöfligt, men då det här gäller hemliga saker, så är det som att försöka att dansa zigenarnes äggdans: man vet ej, när man trampar på ett ägg, med en hemlighet uti, som går sönder.

Jag skall först be att få säga några ord rörande frågans historik. Det var mycket starka skäl, som talade för en befästningsanläggning uppe i Norrbotten, då denna fråga först kom före på 1880-talet. Man visste och insåg inom militära kretsar mycket väl, att vårt försvar aldrig skulle kunna tänkas utsträckt till vår norra gräns, om ej de trupper, som där skulle försvara landet, hade förråd, och dessa förråd kunde man ej tänka sig att föra dit på grund af de svåra kommunikationerna. Kommunikationslinjen går ju allt för nära kusten. Därför var det nödvändigt, att dessa förråd skyddades genom befästningar. Detta var det *ena* starka motivet, som dref fram en befästningsanläggning i Norrbotten. Det *andra* motivet var, att man var nödsakad att ställa så till, att man ej kunde blifva öfverrumplad i dessa nordliga delar, såsom några år tidigare (1848) skett i Donau-furstendömena, då dessa ett, tu, tre blefvo ockuperade, därför att det ej fanns befästningar vid gränsen, utan de anfallande kunde rycka fram utan att behöfva medtaga vare sig artilleri eller träng.

På detta, sålunda utmärkta, plan utvecklades frågan om Boden-befästningarna under de sista åren på 1880-talet och de första på 1890-talet till — såsom de af herrarne, som läst betänkandet, hafva funnit — nyårsaftonen år 1895. Denna dag inlämnade chefen för fortifikationen och generalfälttygmästaren sitt förslag till en *förråds- och spärrfästning* vid Boden till en beräknad kostnad, ej mycket öfversti-

Anslag till
fortsättande
af befäst-
ningsarbetena
vid Boden.

(Forts.)

gande sju miljoner. Men emellan nyårsaftonen 1895 och den andra januari 1896 hände något. Vederbörande återfingo sitt förslag med befallning att utvidga planen, så att fästningsanläggningen komme att afse en *förråds-, spärr- och operationsfästning*; men såvidt möjligt till samma pris. Det kom nu att stiga till 8,7 miljoner kronor. Såvidt jag kan förstå, ligger orsaken till den misstämning, som våren 1897, då frågan hänsköts till Riksdagen, uppkom inom militära kretsar, uti den stora skillnad — om jag så må säga — mellan mål och medel, som härigenom kom till synes. Denna plötsliga omkastning af målet framgår af statsrådsprotokollet den 2 januari 1906, som meddelades Riksdagen 1897 uti den s. k. finansplanen. Såsom bekant, afslög Riksdagen detta år hvarje anslag till Boden.

Nu tillsattes 1897 års kommitté. Denna gjorde ingenting annat än godkände hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Kommittén godkände Kungl. Maj:ts kostnadsberäkningar i alla delar, och kommittén godkände Kungl. Maj:ts ritningar till alla delar. Den lånade endast sin mycket betydande stämpel att sättas på hvad Kungl. Maj:t låtit myndigheterna göra upp. Därom är nu icke något att säga, ty hade dessa planer och kostnadsberäkningar utförts, sådana de förelägo för 1897 års kommitté, så är det mycket sannolikt, att kostnaderna icke hade blifvit synnerligen mycket ökade utöfver hvad som beräknats. Men kommittén gjorde en mycket utförlig motivering. Man kan vara af olika åsikt om hvad som står och icke står i denna motivering, men att tvista därom i det offentliga är icke möjligt, då kommittébetänkandet är hemligt. Men för myndigheterna var det naturligtvis ej hemligt, och icke heller för Kungl. Maj:t. Och så skedde, såsom ofta sker i sådana fall, att hvad som kunde anskaffas på grund af kommitténs uttalande sågs i motiveringen genom förstoringsglas, medan kostnaderna sågos genom det förminskande glaset. På detta sätt uppkom en skruf, som oafbrutet kom kostnaderna att stiga. Ty det var icke arbetskostnaden, som så mycket fördyrade anläggningen. Om så varit fallet, är det lätt att inse, att denna arbetskostnad skulle hafva stigit *ungefär* lika mycket på hvarje punkt, där arbete ägde rum, hvilket ej är förhållandet. Om ökningen uti kostnaden för ett verks anläggande stigit med 10 proc., så har den i fråga om ett annat verk stigit med 60 proc. à 70 proc. 1905 års kommitté har också öfvertygat sig om att den största ökningen af kostnaderna uppkommit genom förändring af 1897 års plan.

När nu kostnaderna stego till en sådan höjd, att litet hvar började undra på hvar det skulle stanna, och då icke blott byggnadskostnaderna stego, utan äfven — hvad som är ännu mera betänkligt — krafven å de besättningstrupper, som skulle användas i dessa stora verk, blefvo allt större, blef slutligen påtryckningen inom Riksdagen så stark, att en ny kommitté måste tillsättas. Detta skedde i fjol, och är det i denna kommitté, som jag haft äran att vara ledamot. Det gällde för kommittén att för det första tillse, huru man skulle kunna begränsa kostnaderna, så att det någon gång skulle blifva en afslutad period i fästningsbyggandet, då man kunde rasta ett ögonblick och veta med sig själf, att något verkligen var färdigt vid Boden och på samma gång tillse att, såsom Riksdagen i fjol uttryckte det i enlighet med statsutskottets mycket

kloka framställning, verken skulle successivt fullbordas. Jag tror, att kommittén i båda dessa afseenden lyckats i sitt förehållande. Kommittén har uppgjort en plan till verkens fullbordan. Nu kan man ju säga, att något har blifvit minskadt af hvad som förelåg i 1897 års plan, och därför hafva också inom kommittén, såsom herrarne sett, två reservationer afgifvits. — Praktiskt taladt, kan man emellertid påstå, att kommitténs militära ledamöter varit eniga i hufvudsak, ja, hvarför inte hela kommittén. Af 19 miljoner är det blott 600,000 kronor, som militärerna vilja använda på ett något olika sätt. De omtvistade frågorna röra sig dels om de s. k. mellanverken, hur de skola se ut, om de skulle hafva en mera provisorisk eller mera permanent karaktär, och vidare om infanteriförsvarets anordning. Hvad den första frågan vidkommer, äro reservanterna, militäriskt och tekniskt sedt, i en starkare ställning än vi andra ledamöter så till vida som de kunna säga: så här vilja vi ha det, så här skall det se ut, då däremot vi andra omöjligen kunnat få framkonstrueradt i ritning och kostnadsförslag hvad vi önskade. Men detta är ju, om man tänker rätt därpå, helt naturligt. Ehuru fortifikationen är ett genivapen, kan man ej begära, att det i hvarje ögonblick skall kunna framställa något genialt. Och här är det verkligen fråga därom. Man kan ej taga det på hyllan eller gå utomlands, som vi så ofta göra, för att få det. Det gäller här en militärvetenskaplig uppfinning, och detta lyckades faktiskt taget icke under den tid, kommittén var samlad, hvilket likväl naturligtvis icke alls är detsamma, som att man icke i en framtid kan lyckas finna det. Detta är den *ena* skiljaktigheten, som finnes mellan reservanternas och majoritetens mening. Den *andra* beror på de herrar ledamöter från Andra Kammaren, som voro med i kommittén. De hade den åsikten, att ett litet batteri på 142,000 kronor icke borde medtagas, och så tyckte de, att vi andra ville inköpa för mycket mark för att få bredare och bättre skjutfält framom fästena. Det är således icke oriktigt, då jag säger, att i det *stora hela* och praktiskt sedt kommittén var alldeles enig om det betänkande, som sedan inlämnades till Kungl. Maj:t.

Sedermera har Kungl. Maj:t häri gjort inskränkningar så till vida, att en af fronterna icke har blifvit så starkt befäst, som vare sig 1897 års kommitté föreslog eller 1905 års kommitté tänkte sig det. Hufvudmotivet till denna inskränkning ligger däri, att Kungl. Maj:t ej kunnat bestämt ansvara för att fästningsverken vid Boden under nuvarande förhållanden skulle i krigstid blifva så komplett besatta med trupper, som de fordra, om man skulle taga för sig alltför många verk. Ty felet är ju här hos oss, att vi för närvarande lida brist på organiserade fästningstrupper. När vi således ej veta med säkerhet, om vi skulle kunna uppsätta tillräcklig besättning till alla de af 1905 års kommitté tillstyrkta verken utan att taga af den reguljära armén eller nöja oss med papperskonstruktioner, är det ju mycket klokt, som departementschefen gjort, då han tillstyrkt Kungl. Maj:t att rätta befästningarna efter besättningen. Och klart är, att han därvid var bättre situerad än kommittén, då han satt inne med mycket bättre kunskaper, ej blott hvad det närvarande angick, utan äfven hvad den närmaste framtiden kunde innebära. För kommittén åter hade det visat sig omöjligt att kunna anskaffa någon bestämd upplysning om huru stort antal besättningstrupper, som kunde

*Anslag till
fortsättande
af befäst-
ningsarbetena
vid Boden.
(Forts.)*

Anslag till
fortsättande
af befäst-
ningsarbetena
vid Boden.
(Forts.)

påräknas för Boden. Således anser jag det vara en klokhetsåtgärd, att Kungl. Maj:t begränsat anslaget, såsom skett, och ber att för min ringa del få särskildt rekommendera *den organisativa tanke*, som ligger bakom allt detta, eller att man ej skall taga för sig på något sätt mer, än man kan hoppas att verkligen hålla i försvarsberedskap. Det är hos mig en mycket gammal kär tanke, denna om en *verklig* krigsberedskap, så att det kan ej vara annat än med det allra lifligaste intresse, som jag följer med i denna sträfvan, och jag kan således därvidlag ej annat än på det lifligaste tillstyrka, hvad Kungl. Maj:t i denna punkt föreslagit.

Nu säger man, att fästningen efter några år skall vara fullbordad med detta anslag. Ja, ett sådant verk som en fästningsanläggning vid rikets gräns för att skydda oss mot en invasion, det kan ju visserligen för en tid och beroende på de tillgångar i afseende å besättningsstyrka, som man har till förfogande, anses vara fullbordad. Men ser man *längre fram* i tiden, så kan man ju lätt finna, att ett sådant verk aldrig kan stannas i växten. Belägenheten och motiven för fästningen, hvilka nu äro *lika starka, lika väl häfdade*, som då det först blef tal om dess anläggning i form af en mindre spärr- och förrådsfästning, skola alltmera drifva fram det andra alternativet: en stark operationsfästning. Men innan en sådan fästning blir färdig, fordras betydliga kostnader och mångdubbel besättning. Jag är dock icke alls rädd för framtiden i detta fall. Det är långt dit, det blir ej i denna generationens tid, och för öfrigt skall man komma ihåg, att Sveaborg kostade 24,000,000 riksdaler banko, eller, om *varuvärdet* lägges till grund för beräkningen, ett flerdubbelt belopp.

Jag ber, herr greve och talman, att vördsamt få tillstyrka bifall till hvad Kungl. Maj:t i denna punkt föreslagit.

Herr Bildt: Jag har blifvit uppkallad af ett par yttranden af den förste talaren. Jag hade den äran att vara ledamot af 1897 års kommitté och tillhörde då dess majoritet, och hade också tillfälle att i någon mån kunna verka för beslutet om Bodenfästningens byggande. Såsom svar på den fråga, som framställdes af den förste talaren, ber jag att få nämna, att jag fortfarande anser, att de grunder, på hvilka 1897 års kommitté byggde sin plan, äro riktiga. De farhågor, som däraf blifvit dragna, tror jag vara fullständigt öfverdrifna, och det har ju också hvar och en i denna kammare haft tillfälle att förvissa sig om, då kommitténs betänkande varit tillgängligt för kammarens ledamöter. Hvad 1905 års kommitté beträffar, har dess betänkande också varit tillgängligt för kammarens ledamöter, och hvar och en, som tagit del af detsamma, tror jag skall gifva mig rätt i att det ej skulle vara lämpligt att här utveckla de åsikter i militäriskt hänseende, som af någon ledamot i kommittén uttalats i denna fråga.

Hvad angår de kostnader, som skulle erfordras för färdigbyggande af fästningen enligt 1897 års plan, så kan ju kammaren lätt bilda sig en föreställning om dem, då vederbörliga siffror äro framlagda i fjolårets kungl. proposition; och hvad de siffror angår, på hvilka 1905 års kommitté byggt sin plan, så förefinnas de uti den nu föreliggande propositionen.

För min del skall jag ej längre ingå på denna sak, utan endast inskränka mig till att säga, att jag af den ståndpunkt jag intog såsom ledamot i 1897 års kommitté icke kan finna mig förhindrad att för närvarande — fastän man ju kan se framtiden på annat sätt — vördsam- samt yrka bifall till den af herr Tamm m. fl. afgifna reservationen.

*Anslag till
fortsättande
af befest-
ningsarbetena
vid Boden.
(Forts.)*

Herr von Möller: Blott ett par ord! Jag hoppas, att kammaren måtte bättre, än jag förmått, uppfattat herr Björllins anförande. Han framhöll, att, enligt hvad som framgår af Bodenkommitténs betänkande, han och reservanterna skulle vara ense beträffande klämman. Mina herrar, den som läst nämnda kommittébetänkande och den som läst reservationen har bra svårt att säga, hvari denna enighet skulle bestå. Den enigheten förefaller mig lika stor som enigheten mellan eld och vatten. Det är fråga om två alldeles skilda uppfattningar, enligt den ena skall det vara en spärrfästning, enligt den andra en förråds- och operationsfästning; enligt kommitténs åsikt erfordras en väsentlig ökning af besättningsstyrkan, men detta bestrides af reservanterna. Jag vill således endast framhålla, att om här rådt enighet, något, som jag icke kunnat uppfatta, då jag läst betänkandet, så har den enigheten tydligen endast rådt beträffande själfva slutsamman.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *von Möller*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr P. Pehrson vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af herr von Möllers yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att i afseende därpå allenast yrkats, af friherre *Palmstierna*, att kammaren måtte besluta, att det i sista stycket gjorda uttalande, som började med orden: »men vill framhålla» och slutade med orden: »innan beviljandet sker», skulle utelämnas.

Därefter gjordes propositioner, först på godkännande af utskottets motivering samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 17 och 20 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 61, i anledning af Riksdagens år 1905 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904.

§ 1.

Lades till handlingarna.

§ 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Lades till handlingarna.

§§ 4—9.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 17 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om upplåtelse under äganderätt till Nobelstiftelsen af visst område af lägenheten Djurgårds-Freskati, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang. inköp
af tomt till
egen byggnad
för riks-
bankens af-
delnings-
kontor i
Sundsvall.*

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 13 och 14 i denna månad bordlagda memorial n:o 6, angående inköp af tomt och om anslag för uppförande af egen byggnad för riksbankens afdelningskontor i Sundsvall.

Från fullmäktige i riksbanken hade till utskottet inkommit en den 22 februari 1906 dagtecknad skrivelse, hvaraf här skulle intagas följande:

»För det enligt beslut vid 1905 års lagtima riksdag inrättade riksbankskontor i Sundsvall har för tiden till den 1 april 1908 med rätt för riksbanken att förlänga hyrestiden med ytterligare ett år förhyrts lokal i huset n:o 22 vid stadens Storgata. Hyran för banklokalen jämte bostad för kontorets vaktmästare utgör 4,450 kronor per år.

Till uppförande af eget hus för kontoret hafva erbjudits banken särskilda tomter, nämligen n:o 1 i kvarteret Kraften vid Rådhusgatan, Varfsgård och Trädgårdsgatan om c:a 22,000 kvadratfot efter pris af 85 öre per fot, n:o 1 i kvarteret Penningen vid Storgatan och Varfsgård om 12,897 kvadratfot till pris af 23,885 kronor, n:o 2 i kvarteret Bacchus vid Storgatan om c:a 6,600 kvadratfot efter 3 kronor 50 öre per kvadratfot och n:o 1 i kvarteret Köpmannen om 8,427 kvadratfot vid Västra Esplanadgatan, Nytorget och Köpmangatan till pris af 1 krona 50 öre per fot.

I afgifvet utlåtande har kontorets styrelse till inköp för riksbanken förordat tomten i kvarteret Penningen.

Vid inspektion, som under år 1905 förrättats, har den inspekterande fullmäktigen tagit i betraktande såväl de erbjudna fastigheterna som öfriga egendomar i staden, hvilkas förvärfvande till lokal för kontoret möjligen kunde ifrågakomma, och har han därefter i likhet med kontorsstyrelsen förordat inköpet af tomten i kvarteret Penningen.

Ang. inköp af tomt till egen byggnad för riksbankens afdelningskontor i Sundsvall. (Forts.)

I fråga om behovet af eget hus för kontoret har den inspekterande fullmäktigen i den afgifna berättelsen yttrat, att de förhyrda rummen visserligen voro ljusa och väl belägna inbördes, men att banksalen vore väl liten redan för kontorets nuvarande rörelse, att rörelsen med all sannolikhet framdeles komme att blifva än större, samt att af dessa och i öfrigt uppgifvet skäl den nuvarande lokalen finge betraktas såsom endast provisorisk.

På grund af hvad sålunda förekommit anse fullmäktige angeläget, att eget hus för kontoret i Sundsvall anskaffas, samt finna den erbjudna tomten i kvarteret Penningen lämplig och det fordrade priset ej oskäligt. Med anledning häraf hafva fullmäktige med tomtens ägare afslutat aftal om tomtens förvärfvande för riksbanken till nämnda pris. Gifvetvis hafva dock fullmäktige härvid förbehållit, att aftalet, i hvad det anginge riksbanken, skulle underställas Riksdagens pröfning, och att det vore förfallet, därest det ej godkändes af nu pågående Riksdag.

Med anmälan om hvad sålunda förekommit hemställa fullmäktige, att utskottet utverkar Riksdagens godkännande af förevarande köp.»

Punkten 1.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte, med godkännande af ofvan omförmälda, villkorligt upprättade köpeaftal, bemyndiga bankofullmäktige att för riksbankens räkning förvärfva tomten n:o 1 i kvarteret Penningen i Sundsvalls stad för 23,885 kronor.

Herr Hägglund: Herr greffe och talman, mina herrar! Jag inser mer än väl, att det är för mig rätt vanskligt att i denna fråga taga till orda, då utskottet varit enhälligt. Men jag anser det i alla fall vara min skyldighet att framhålla några betänkligheter mot det föreliggande förslaget. I hvad detsamma afser, att en tomt skall förvärfvas för en riksbanksbyggnad i Sundsvall, är jag fullt ense med utskottet, men jag kan icke förena mig med detsamma ifråga om valet af den tomt, där byggnaden skall uppföras.

Kvarteret Penningen, i hvilken den tomt, som utskottet föreslagit till inköp, är belägen, ligger i västra utkanten af den så kallade stenstaden. Utskottet säger nu angående denna tomt, att densamma, som är belägen vid Storgatan och Varfsgränd, är särdeles lämplig, och utskottet fortsätter: »Storgatan är en af stadens större stråkvägar, vid hvilken de flesta såväl gross- som detaljaffärer hafva sina lokaler. Tomten är belägen i den s. k. stenstaden invid infartsvägarne till staden från väster och norr, med ungefär lika stort afstånd från båda järnvägsstationerna och lätt att bebygga». Om dessa utskottets uppgifter kan man emellertid med fog säga, att de äro sanningar, men

Ang. inköp
af tomt till
egen byggnad
för riks-
bankens af-
delnings-
kontor i
Sundsvall.
(Forts.)

dock med modifikation. Det är sålunda sant, att tomten ligger vid Storgatan. Väster om tomten finnas emellertid inga affärslokaler. Alla gross- och detaljaffärer hafva nämligen sina lokaler öster om densamma. Det är äfven sant, att en infartsväg till staden från väster kommer in vid Storgatan och löper förbi tomten, men detta är endast en obetydlig väg från två mindre socknar, Selånger och Sättna. Däremot är det icke med verkliga förhållandet öfverensstämmande, att den stora allmänna kustlandsvägen från norr löper förbi tomten. Så var förhållandet förut, men landsvägen är nu omlagd och löper in i stadens östra del öfver Tivolibron vid hamnplanen och sålunda på ett afsevärdt afstånd från kvarteret Penningen. Tomten ligger visserligen på lika afstånd från stadens båda järnvägsstationer. Men det är i alla fall förenadt med åtskillig olägenhet att komma dit från stationerna, då dessa ligga på ganska långt afstånd från tomten. Denna olägenhet skulle man undgå, om riksbankshuset uppfördes i östra delen af staden, då det nämligen vore ganska bekvämt att komma till byggnaden från den östra järnvägsstationen.

Utskottet håller före, att riksbankens rörelse ej med nödvändighet fordrar, att dess byggnad förlägges just i stadens midtpunkt. Ja, har man den uppfattningen, att riksbanken *endast* skall vara mellanhand till de enskilda bankerna, har utskottet rätt i detta påstående. Jag hyser emellertid en annan uppfattning, den nämligen att riksbanken äfven bör stå till allmänhetens tjänst. Och jag anser därför, att riksbanken bör få ett så centralt läge som möjligt, i synnerhet på en plats som Sundsvall, där bankens rörelse synes kunna påräkna en ganska stor årlig vinst.

I fråga om behovet af en egen banklokal framhålles i fullmäktiges skrivelse, att detta vore påfallande, då den förhyrda lokalen vore mindre bekväm och endast kunde betraktas såsom »provisorisk». För min del kan jag icke förstå detta. Den lokal, där bankrörelsen bedrifves, är inrymd i ett nytt hus — det uppfördes nämligen i början af 1890-talet. Lokalen är speciellt inredd för bankrörelse, och handelsbanken hade också där förut sin lokal förlagd under en tid af omkring 8 eller 10 år, om jag minnes rätt, och under denna tid hörde jag icke någon anmärkning framställas mot lokalen. Fullmäktige anför i detta afseende, att banksalen vore väl liten. Detta tror jag också är riktigt. Men det beror på att riksbanken, när den flyttade in i lokalen, uppdelade den sal, som förut fanns, i två afdelningar genom att därstädes uppföra en mellanvägg. Denna anordning synes mig emellertid icke hafva varit nödvändig. Man hade nämligen kunnat behålla banksalen sådan den varit förut och förhyra ytterligare två andra rum, som ursprungligen tillhört lokalen.

Utskottet framhåller i sitt utlåtande, att det finnes en annan tomt, som i fråga om läge vore den lämpligaste för uppförande af den ifrågavarande byggnaden, nämligen tomten n:o 3 i kvarteret Proserpina vid »Vängåfvan». Därom är jag ense med utskottet. Utskottet anför emellertid, att markens beskaffenhet på denna tomt vore sådan, att det skulle fordras påuning med dubbla pålar och att kostnaderna för grundläggning till följd häraf skulle blifva alltför höga. Det är möjligt, att detta är riktigt och att således marken därstädes är sämre

än i fråga om kvarteret Penningen. Men jag anser, att man, då det gäller ett bankhus, som skall användas i all framtid, icke bör fästa sig vid några tusental kronor.

I hvarje fall synes mig denna fråga vara så pass viktig, att man lämpligen bör uppskjuta densamma och söka få till stånd en bättre utredning än den nu föreliggande. En sådan utredning skulle omfatta icke endast den tomt, som nu är föreslagen, utan äfven de många andra tomter, särskildt i östra delen i den s. k. stenstaden, som kunna vara för ändamålet lämpliga. Då det ej heller synes mig kunna ligga någon fara uti att uppskjuta ärendet för sådant ändamål, tillåter jag mig, herr grefve och talman, att yrka afslag å utskottets föreliggande betänkande.

Ang. inköp af tomt till egen byggnad för riksbankens afdelningskontor i Sundsvall.
(Forts.)

Herr Rettig: Då Riksdagen förlidet år beslöt, att riksbanken skulle öppna ett afdelningskontor i Sundsvall, så förhyrdes för detta ändamål en lokal, som äfven förut hade varit begagnad till banklokal. Emellertid var det ju alltid meningen, att riksbanken skulle i en så stor stad som Sundsvall och med så stor rörelse, som där förekommer, förskaffa sig egen lokal. Man skulle hafva kunnat tills vidare vara belåten med den lokal, som man där har, men förhållandet är det, att bankofullmäktige anse det icke vara lämpligt, att banken fortfarande är där förlagd. Dels är nämligen utrymmet otillräckligt, dels bo många andra hyresgäster i samma hus, och detta är tydligen icke lämpligt.

Af utskottets utlåtande synes, att bankofullmäktige gjort sig mycket besvär med att söka efter en tjänlig tomt. Den tomt, som fullmäktige ansett vara lämpligast, är af den föregående talaren omnämnd, men denna tomt är af den beskaffenhet, att det skulle blifva alldeles för dyrt att inköpa densamma. Endast grundläggningen på denna tomt skulle kosta ända till 30,000 kronor mera än grundläggningen på den tomt, som nu är i fråga, och hvad husbyggnaden beträffar, skulle man vara tvungen, för att vinna likhet med närliggande hus, att uppföra en byggnad i flera våningar. För att göra kapitalet räntebärande, skulle man därför vara nödsakad att uthyra lokaler i detta hus. Häraf torde herrarne finna, att det icke är lämpligt att inköpa denna tomt.

Hvad beträffar alla andra platser, som erbjudits bankofullmäktige, har man ansett desamma icke vara så lämpliga som den nu föreslagna tomten i kvarteret Penningen. Denna tomt ligger enligt bankofullmäktiges mening så centralt, som man gärna kan önska. Den ligger ungefär midt emellan de två järnvägsstationerna vid stadens mest trafikerade gata, låt vara att det tager 3 å 4 minuter längre tid att gå till denna tomt än till den, som af den föregående ärade talaren är omnämnd såsom varande den bästa. Litet längre bort än den nu föreslagna tomten ligger stadens kyrka, och alldeles där bredvid är statens telefonstation förlagd. Det kan således icke vara tal om att tomten icke ligger centralt, då statens telefonstation är belägen just bredvid densamma.

Det är ju alldeles gifvet, att det både för bankofullmäktige och för afdelningsstyrelsen i Sundsvall har varit angeläget att få den bästa

Ang. inköp af tomt till egen byggnad för riksbankens afdelningskontor i Sundsvall. (Forts.) möjliga tomt. Man kan icke tänka sig, att vare sig bankofullmäktige eller afdelningsstyrelsen skulle vilja köpa en tomt, som vore olämpligt belägen. Enligt såväl fullmäktiges som afdelningsstyrelsens mening är den nu föreslagna tomten fullkomligt tillfredsställande och den bästa, som står att erhålla.

Hvad läget beträffar, är det för öfrigt icke så nödvändigt, att riksbankens lokaler äro lika centralt belägna som andra banklokaler. I fullkomlig motsats mot den föregående talaren har jag nämligen den uppfattningen, att riksbanken icke skall vara annat än en förmedlare mellan de andra bankinstituten och allmänheten och att den icke skall tjänstgöra såsom någon sparbank eller därmed likställd inrättning.

Bankoutskottet har ju icke kunnat ingå i någon pröfning af andra förslag än dem, som bankofullmäktige framlagt, och då utskottet, som sagdt, funnit, att bankofullmäktige gifvit fullkomligt tillfredsställande skäl för sitt förslag, har utskottet äfven tillstyrkt detsamma. Jag anhaller därför, herr greffe och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på afslag därpå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 14 och 16 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 23, i anledning af väckt motion angående revision af skiftesstadgan och därmed sammanhörande författningar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om skärpta åtgärder till förekommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län. Föredrogs å nyo lagutskottets den 14 och 16 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 24, i anledning af väckt motion med begäran om framläggande af förslag till ändring af förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Västerbottens och Norrbottens län den 24 juli 1903.

Lagutskottet hade till förberedande behandling fått mottaga en inom Första Kammaren af herr *A. Hedborg* väckt motion, n:o 21, hvori föreslagits, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändring af kungl. förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Västerbottens och Norrbottens län den 24 juli 1903, i af motionären antydd riktning.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angifna skäl hemställt, »att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verk-

ställa utredning samt, i den mån densamma därtill gifver anledning, förelägga Riksdagen förslag till ändringar i förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Västerbottens och Norrbottens län den 24 juli 1903 i syfte

a) att hemmansägare eller åbo, under förutsättning af nödig kontroll, berättigas att äfven vid andra sågar inom länen än husbehofssågar till oundgängligt husbehof låta försåga undermåligt virke;

b) att tillfredsställande bestämmelser må åstadkommas rörande sättet för försäljning af beslagtaget virke; samt

c) att afgifter för de i 3 § 1 mom. omförmälda utsynings- och utstämplingsförrättningar erläggas till staten i stället för till förrättningsmannen.»

Om skärpta åtgärder till förekommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län. (For's.)

Herr Kinberg: Det första uppslaget till åtgärder för åstadkommande af en förbättrad skogshushållning i Norrland gafs af 1868—69 års norrländska skogskommitté. Denna kommitté framställde såsom en grundtanke, att det var den växande ungskogen, som skulle bevaras. Syftet är ju mycket godt och för denna landsdel af största betydelse, men man insåg redan då, att kontrollen är förenad med mycket stora svårigheter. Därför höll kommittén på att det skulle vara förbjudet att försåga undermåliga träd, och man ansåg, att detta förbud borde gälla beträffande hvilken såg som helst. Detta uttalande har ju också blifvit af erfarenheten bekräftadt, i det att kontrollen visat sig vara ytterst svår, men ändå gjorde man i detta hänseende ett medgifvande redan år 1874, då Norrbottenslagen utfärdades. Då medgafs nämligen ett undantag för hemmansägare eller åbo i så måtto, att det icke skulle vara honom förment att, äfven utan särskildt tillstånd, af hemmanets skog till oundgängligt husbehof låta vid gården såga och använda undermåligt virke. Denna lydelse »låta vid gården såga och använda undermåligt virke» skulle ju måhända kunna anses förutsätta, att det skulle finnas husbehofssågar vid hvarje gård, men det behöfdes då icke, ty i dessa orter hade man en metod, ehuru mycket tidsödande, att för hand såga timmer till husbehof: det kallades för kransågning. Förordningen tillämpades ju ända in på 1900-talet, och det har gått ganska bra med denna ordalydelse, men 1903 års förordning ändrade ordalydelsen och medgaf, att hemmansägaren skulle få försåga husbehofsvirke vid alla sådana sâginrättningar, som ej direkt vore afsedda till försågning af virke för export.

Nu har en villervalla uppstått därigenom, att dessa husbehofssågar, som finnas där uppe, äro det ena året husbehofssågar och det andra året exportsågar. Huru skall det då vara möjligt att kontrollera eller öfvervaka, huruvida missbruk sker eller ej? Icke desto mindre har lagutskottet nu tagit ännu ett steg och velat medgifva husbehofssågning vid alla sågar, äfven vid exportsågar. Jag inser fullkomligt, att det är nödvändigt att i detta fall tillmötesgå befolkningen, och jag vill icke yrka afslag på utskottets hemställan, men jag ber dock att få framhålla, att kontrollen är förenad med stora svårigheter och att det därför är alldeles nödvändigt att förändra densamma.

Enligt nu gällande lag tillkommer det revirförvaltaren ensamt att mottaga alla förekommande utsyningar, och dessa utsyningar kunna i

Om skärpta åtgärder till föregående af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län.
(Forts.)

vissa revir uppgå till hundratal. Han skall då göra utsyningen antingen själf eller genom särskildt förordnade assistenter, men äfven i det senare fallet är det revirförvaltaren, som har omtanken, ledningen och ansvaret för det hela. Detta ansvar har redan förut varit tungt och mången gång föranledt, att mycket viktiga tjänsteförrättningar, som bort i god tid utföras å kronoparker, blifvit eftersatta. Med ett ord, statens skogshushållning har lidit på denna kombination mellan jägmästarens skyldigheter dels beträffande statens skogar och dels beträffande enskildes skogar. Då nu ytterligare härtill kommer en försvårad kontroll, så kan förhållandet icke oförändradt fortgå. Vill man föra statens skogshushållning framåt, så får man icke ytterligare pålägga tjänstepersonalen en kontroll, som är så ytterst svår och grannlaga som denna.

Jag vill härmed framhålla, att det är nödvändigt att, på samma gång man godkänner den af lagutskottet föreslagna förändringen i lagens ordalydelse, vara betänkt på att vidtaga ändringar i det afseende, som jag nu åsyftat, på det sätt nämligen, att den befattning med utsyning och kontroll, som föranledes af denna lag, öfverlämnas åt särskildt förordnade skogstjänstemän. Detta bör väl icke blifva så stor tunga för staten, ty det är ju nu föreslaget, att de utsyningsafgifter, som förut tillfallit jägmästarne, hädanefter skola ingå till staten. Detta blir således en tillgång för staten att därmed afhöna särskildt förordnade tjänstemän, som helt finge ägna sig åt utförandet af dessa åligganden.

Herr greve och talman, jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan, men jag har icke velat underlåta att samtidigt fästa uppmärksamheten på denna enligt min uppfattning för statens skogar mycket viktiga angelägenhet.

Herr Hedborg: Jag medgifver, att kontrollen vid dessa sägar är mycket svår att åstadkomma, men detta är redan nu förhållandet. Äfven för närvarande måste det finnas bevakare vid hvarje säg för att tillse, att förordningens föreskrifter upprätthållas. Det sätt, som min granne här har föreslagit, nämligen att en särskild kår skulle inrättas för denna bevakning, i stället för att, såsom det nu går till, jägmästarne och kronojägarne öfvervaka lagens efterlefnad — detta sätt gillar jag fullkomligt. Det kan icke vara annat än till landets fromma, ty därigenom får skogsstatens tjänstemän tillfälle att bättre öfvervaka statens skogar.

Herr Berg, Lars: Då jag delar de åsikter, för hvilka den förste talaren nyss gjorde sig till tolk, så vill jag härmed instämma i hans anförande, men då jag dessutom funnit, att förslaget, om det nu vunnne kammarens bifall och en gång blefve lag, skulle komma att väsentligt försvåra och förminska verkan af den nu gällande lagen i frågan, den s. k. Västerbottens- och Norrbottenslagen, så anser jag mig skyldig att yrka afslag å punkt a) uti utskottets hemställan.

Den nu gällande lagen åsyftar, som dess namn angifver, att förekomma öfverdrifven afverkning af ungskog inom det område, där densamma gäller, nämligen Västerbottens och Norrbottens län. I sådant

afseende stadgar den förbud för försågning, skeppning och försäljning m. m. utaf undermåligt virke, hvarmed förstås sådant virke, som icke håller 7 decimaltum, 16 fot från storändan räknadt. Undermåligt virke får sålunda icke skeppas, inlastas, föras till lastageplatser eller dylikt, såvida nämligen icke särskildt tillstånd därtill erhålles, dock med ett undantag. Enligt den ursprungliga författningen medgafs nämligen ägare af hemman att utan sådant tillstånd af hemmanets skog till oundgängligt husbehof låta vid sin gård såga (kransåga) och använda undermåligt virke. Och enligt 1903 års förordning äger hemmansägare att utan särskildt tillstånd af sin skog till oundgängligt husbehof låta försåga undermåligt virke å sådana säginrättningar, som icke äro afsedda att försåga exportvirke. Tillstånd att få använda undermåligt virke till export utverkar sig hemmansägare genom att vända sig till revivförvaltaren, som efter undersökning afgör, om och huru mycket gallringsvirke ägaren får taga och bortföra till skeppning.

Detta är lagens innehåll. Däraf synes nogsam, att syftet med densamma är att freda ungskogen. Denna får i regel icke röras, utan skall stå på tillväxt, ända tills den nått förut angifna dimensioner. Det är således icke någon skyddslag, icke någon återväxtlag, utan en dimensionslag. Den medför för en ägare den inskränkning, att han icke kan begagna sig af undermåligt virke annorledes, än att han antingen skaffar sig tillstånd till dess export eller också försågar densamma vid sin gård medelst kransågning eller numera vid en husbehofssåg. Den enda kontroll, som finnes för att den på detta sätt medgifna användningen af husbehofsvirke icke skall missbrukas, består däri, att export- och husbehofsvirket icke får sammanblandas, utan skall åtskiljas på sådant sätt, att det förra skall utstämplas och fraktas till säginrättning och lastageplats för export, under det att för husbehofsvirkets afverkning ej behöfves särskildt tillstånd eller någon utstämpling, blott det föres direkt till hemmanets gård eller till husbehofssåg. Erfarenheten vid tillämpningen af denna lag — för hvilkens tillkomst jag äfven på min tid och i min ringa grad varit verksam, för att söka få ett skydd för hela den norrländska ungskogen, som på den tiden, för 30 år sedan, hotades kauske i högre grad än nu — denna erfarenhet har, säger jag, visat, att den nuvarande anordningen med kontrollen är den enda möjliga. Den är provvad och god befunnen. Det ligger också i sakens natur och kan af enhvar väl förstås, att, om, vare sig i en flottled eller i ett virkesmagasin, i en såg eller i en sågrädda eller vid en lastageplats, virke, tillhörande en person, sammanblandas med en stor massa virke af annat slag eller med virke af samma slag, tillhörande andra ägare, det icke är möjligt för någon människa att kontrollera, hvilket virke tillhör en bestämd ägare och hvart det tager vägen. Detta är fysiskt omöjligt för den, som icke har ett högre väsens gåfvor. Om man skulle använda en så stor massa vaktare, som erfordrades, skulle en sådan kontroll snart visa sig outförbar, i följd af sin orimliga kostnad. Om nämligen husbehofsvirket blifver stämplat, kan det lätt utstickas ur förvaringsbommarna eller vältas ned och skickas af i flottleden eller till en annan såg eller ned till älfvens mynning i hafvet, och det är då spårlöst försvunnet. Det finnes sålunda ingen annan möjlighet till kontroll än det nu be-

Om skärpta åtgärder till förekommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län.
(Forts.)

Om skärpta åtgärder till förelkommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län. (Forts.)

gagnade sättet, nämligen att det undermåliga virket föres skilda vägar och är olika behandladt, det ena stämplat, det andra ostämplat.

Nu föreslår likväl utskottet, att man skall aflåta en underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t för att få ändring i detta förhållande. I motiveringen framhåller utskottet, att undermåligt virke, vare sig det skall begagnas på det ena eller andra af ofvannämnda sätt, bör få sammanföras till exportsågarna och därstädes sågas, och att allt undermåligt virke alltid skall stämplas med kronans stämpel. Därmed har utskottet enligt min uppfattning föreslagit något, som kommer att medföra, att den enda praktiskt möjliga kontrollen, som finnes för lagens efterlefnad, undanröjes och att lagens verkan blir väsentligt förminskad. Det torde hvar och en lätt finna, att sedan allt husbehöfsvirke lagligen utstämplat, blir det omöjligt att kontrollera, om det verkligen användes därtill eller går till export, och detta vare sig virket föres på land eller i vatten, äfven om det flyter i sågrännorna eller fraktas till en vålta.

Jag frågar då: finnes det något trängande behof för den ifrågasatta förändringen? Jag tror mig kunna säga, att detta icke är förhållandet. När man skall bedöma den saken, måste man komma ihåg något, som utskottet icke omnämnt och som utskottet icke synes fullt hafva fattat, nämligen att enligt nuvarande lag en skogsägare har fullständigt fri dispositionsrätt öfver det virke, som är öfver 7 tum i diameter. Detta kan han föra hvart han vill. Han kan skeppa ut det eller behålla det kvar. Det finnes intet hinder för honom att föra det till den exportsåg, som är närmast. Han lider således beträffande sådant virke ingen inskränkning af lagen. Är det nu fråga om en ordentlig man, vill han icke bygga sina bonings- eller ekonomihus af undermåligt virke, då detta som byggnadsvirke är underhålligt och lämnar dåliga sågplankor, utan han använder sig af öfvermåligt virke, hvars begagnande lagen sökt främja. Endast den skogsägare, som finner med sin fördel förenligt att skeppa ut det öfvermåliga virket och använda det dåliga och undermåliga till sådant husbehof, hvartill det ej passar, lider *någon*, men föga kännbar inskränkning genom lagen. Men det är just ett sådant förfarande med ungskogen, som lagen vill förhindra. Den, som kan lida synbart af nämnda stadganden, det är däremot den, som icke har annat än undermåligt virke på hemmanet, men han har också genom misshushållning kommit i detta läge. Då lagen just på detta sätt söker tvinga en jordägare att spara det undermåliga virket för att en gång få en god skog, synes mig något behof icke förefinnas för den ifrågasatta ändringen.

Hvilka skäl finnas då för förslaget? Jo, utskottet framhåller ett *enda* skäl, och det är, att det råder missnöje med lagens bestämmelser. Men något bevis härför eller någon utredning i detta ämne förekomma icke, annorlunda än att utskottet uppgifver, att två petitioner i ämnet från invånare i Västerbottens kustland ingifvits till Kungl. Maj:t. Hvad de innehålla, det får man icke veta. Men motionären talar om, att missnöjet uppkommit därigenom, att en mängd virke, »som uppgifvits vara afsedt till husbehöfsvirke», beslagtagits vid sågar, som äro afsedda för exportvirke. När man nu emellertid vet, att allmänna uppfattningen i orterna är den, att en stor del af dessa sågar

äro baserade på missbruk af husbehofs-rätten, kan man förstå, att det ofta till exportsågar levereras undermåligt virke, som är afsedt till husbehof eller som borde få stå på tillväxt. Man kan då lätt tänka sig, att vederbörande icke äro belättna med beslaget och att de icke heller äro belättna med sådana bestämmelser, som möjliggöra ett beslagtagande af sådant virke. Men däremot kan jag icke däri finna någon anledning för utskottet och än mindre för kammaren att vidtaga en så menlig och allvarlig förändring af en lag, som enligt erfarenheten visat sig hafva gjort en mycket stor nytta och väsentligen skyddat den nordligaste delen af vårt land för skogsförödelse. Dessutom är det icke heller sanning, att något allmänt missnöje råder med lagen. Tvärtom har man inom den största delen af det område, lagen afser, nämligen Norrbottens län, såvidt jag vet och så långt jag kan minnas tillbaka, ända sedan lagens tillkomst varit nöjd och belåten med densamma. Man har varit tacksam och tyst. Af de två petitionerna och klagomålen öfver de omnämnda beslagen vid exportsågarna af undermåligt virke i Västerbotten tycks framgå, att vederbörande där smittats af den framgång, med hvilken man lyckades verkställa skogssköfving i det angränsande Angermanland för någon tid sedan, då man fruktade för den nya skogslagens verkningar. Man skyndade sig nämligen där att hugga ned ungskog och fylla sina fickor, innan lagen trädte i verksamhet. Detta tycks ha uppmuntrat en del af invånarne i Västerbottens kuststräcka att försöka komma i samma lyckliga predikament. Men det är väl icke skäl att söka underlätta något sådant genom att vidtaga en ändring, som, såvidt jag förstår, skulle uppmuntra till missbruk och till och med möjliggöra för vederbörande att härvid använda sig af jägmästarnes hjälp. Dessa skulle nämligen icke hafva rätt att vägra sitt biträde till utstämpling af undermåligt husbehofsvirke, när en bonde, som icke har öfvermålig skog och redan förut skickat bort allt sitt gallringsvirke, fordrade att få använda det lilla, som står kvar, »till husbehof», som det heter. Man kan invända, att vare sig detta är stämplat eller icke, användes det nog till export af hvarje skogssköfande ägare. Men skillnaden är dock den, att, om det måste stämplas, oegentligheterna framträda så mycket skarpare, ty då skulle skogssköfvingen befrämjas och det undermåliga husbehofsvirket sändas till export med jägmästarens biträde och försedt med kronans stämpelmärke, hvilket skulle anbringas på statens bekostnad, om jag rätt förstått utskottets utlåtande, som är något motsägande och otydligt på ett par ställen.

Ehuru mycket i utlåtandet inbjuder till en vida skarpare kritik än den jag nu lämnat, vill jag icke närmare ingå på frågan med hänsyn till kammarens tålmod och under förhoppning, att hvad jag sagt skall vara tillräckligt att bevisa, att lagförändringen icke är framkallad af något behof och att icke, som utskottet säger, något allmänt missnöje framträdte eller någon allmän önskan förefinnes om en ändring af lagen. Kan det verkligen då vara kammarens önskan att i en sådan tvifvelaktig sak — ty om kammaren icke anser, att jag i allo haft rätt, bör väl af hvad jag anfört framgå, att saken är mycket tvifvelaktig — på rak arm, på enskild motionärs framställning, utan den ringaste utredning aflåta den förordade skrifvelsen? Jag ber vörd-

Om skärpta åtgärder till förekommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrlands län.
(Forts.)

Om skärpta samt och enträget, att kammaren icke måtte göra detta, utan afslå åtgärder till punkten a) i utskottets betänkande på sätt jag redan förut yrkat.

Förekommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län.
(Forts.)

Herr Hedborg: Det förhåller sig alldeles så, som den ärade föregående talaren sade, eller att denna lag icke är någon skyddslag i samma bemärkelse som den lag om vård af enskildes skogar, som tillkom år 1903 och hvilken gäller för större delen af det öfriga Sverige. Den förordning, om hvilken vi nu tala och jag motionerat, innehåller icke något förbud mot att nedhugga skogen. Den lägger icke något hinder för att taga rubb och stubb på hela skogen, utan hvad lagen säger är, att undermåligt virke icke får föras till en del platser och bland andra exportsågar. Hvarför är detta förbjudet? Jo, lagstiftaren har ansett, att om hemmansägare eller åbor hindras att såga sitt timmer, så betages dem största möjligheten att få timret i den form, att det lätt kan säljas, och detta betager dem i sin ordning lusten att hugga ned timret på sin mark. Det är på dessa skäl, som det är förbjudet att föra fram dylikt virke till exportsågar. Där- emot medgifver lagen, att det undermåliga virket må föras till husbehofssågar, men dessa husbehofssågar hafva, såsom redan är påpekadt, numera i allmänhet blifvit exportsågar.

Till följd af min motion har domänstyrelsen tillskrifvit vederbörande öfverjägmästare i Norr- och Västerbottens län för att få reda på, huru det härutinnan förhåller sig, och på detta sätt har en utredning i denna fråga blifvit verkställd. Lagen tillåter ju icke hemmansägarna att framföra undermåligt virke till exportsågar, men i vissa fall har dock, såsom i motionen angifves, vederbörande jägmästare tillåtit dem att framföra dylikt virke till försågning. Detta har medgifvits den ene, men icke den andre, och härigenom har fara för vissa förvecklingar uppstått. Det ligger i jägmästarens skön att afgöra, till hvilka personer han skall hafva förtroende. Det är emellertid mycket vanskligt, äfven för jägmästaren, om han skall blifva domare och bestämma, att den ene skall få tillåtelse till hvad som förvägras den andre.

Nu har jag genom min motion velat söka legalisera, hvad som redan mot lagen faktiskt existerar, nämligen att tillstånd meddelas för hemmansägare att till exportsågar framföra det undermåliga timmer, som de nödvändigt behöfva för sina hemman. Detta tillstånd kan ju begränsas till ett visst antal stockar.

Den föregående ärade talaren sade, att något behof af ett dylikt medgifvande icke föreligger. Jag skall då tillåta mig att för kammaren uppläsa, hvad jägmästarna i dessa län anse om saken. Jag skall därvid försöka att blifva så kort som möjligt och blott taga med hvad som är alldeles nödvändigt.

Öfverjägmästaren i Skellefteå distrikt säger, »att, sedan från enskildes husbehofssågar i följd af de höga prisen på småvirke nästan utan undantag större eller mindre partier undermåligt virke försålts för export antingen direkt eller till de större exporterande bolagsågarna, det nästan blifvit en ren omöjlighet att för ortens förbrukning och för delägarne i byasågarna erhålla för hemmanens oundgängliga husbehof erforderligt sågadt virke af mindre dimensioner, om

icke under viss kortare tid och under skärpt kontroll tillfälle bereddes hemmansinnehafvare att få använda dessa sina sågar till ursprungliga ändamålet: husbehofs försågning. Också har, som synes å samtliga kust-revir — med undantag af Älfsby — sådant tillstånd, i allmänhet endast omfattande mindre partier, af jägmästarna beviljats för att icke göra förhållandena olidliga och författningen förhatad; och får jag, om än denna anordning kan vara formellt oriktig, på grund af hvad ofvan anförts om oafvisligheten af försågning för nödigt husbehof, hemställa, det kungl. domänstyrelsen måtte tillerkänna den vidtagna åtgärden praktiskt berättigande, då kontrollen af för export afsedt virke icke härigenom eftersättes, samt meddela de bestämmelser, som denna undantagsfråga kräfver.»

Om skärpta åtgärder till förekommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län.
(Forts.)

En jägmästare säger: »Många hemmansägare hafva numera så ringa tillgång på utvuxen skog, att endast ett fåtal till timmer dugliga träd finnas spridda å deras områden, och skulle sådana ej under några förhållanden, då något tiotal timmer behöfde försågas till åbyggnadernas underhåll, kunna få detta gjordt å närbelägen säginrättning, äfven om denna vore en exportsåg, därest jägmästaren anser sig kunna kontrollera, att missbruk ej sker, utan att träden förut genom jägmästare stämplats efter undersökning såsom förordningen föreskrifver för afverkning till fritt förfogande, skulle sådana kostnader vållas, att det blefve lika billigt, om ej billigare, att köpa virket, och skulle missnöjet med förordningen, hvilket redan nu mångenstädes inom reviret är stort, ytterligare ökas.»

Vidare yttrar en jägmästare i ett annat revir: »Vid de större sågarna inom reviret, där försågning uteslutande till export äger rum, har någon husbehofs försågning af s. k. undermåligt virke ej tillåtits. Men vid de s. k. bondsågarna, som nog ursprungligen voro afsedda endast för försågning af husbehofsvirke och vid hvilka, genom uppsvinget i prisen å de mindre dimensionerna sågadt virke, sedermera under ett flertal år försågning för försäljning till export försiggått, har jag, för att ej göra lagen till skydd för ungskogen ännu förhatligare än den är, och då således dessa sågar delvis äro afsedda till husbehofs försågning, ansett mig böra och kunna, efter förut inlämnad skriftlig ansökan, medgifva tillstånd till försågning af ostämplat undermåligt virke, och har detta medgifvande med få undantag omfattat högst 25 stycken träd och åt endast hemmansägare från egna skogskiften.»

Jag har vidare ett längre yttrande från en annan jägmästare, och hufvudinnehållet i detta är, att han lämnat ett dylikt tillstånd åt några, men att i flera fall tillståndet måst, enligt hans åsikt, nekas.

Jag har med min motion icke velat på något sätt ingripa i principen för denna lagstiftning. Jag har icke åsyftat annat, än att det fortfarande skulle i princip vara förbjudet att till exportsågar och till lastageplatser framföra timmer under vissa dimensioner. Denna princip har jag velat fortfarande kvarhålla. Det har blott varit för att göra förhållandena drägliga för hemmansägarna, som jag velat för dem utverka ett medgifvande att till närmaste såg — om den ock är exportsåg — framföra och låta såga en viss mängd virke, som de oundgängligen behöfva för sina hemman.

*Om skärpta
åtgärder till
förekom-
mande af
skogsafverk-
ning inom
Västerbottens
och Norr-
bottens län.
(Forts.)*

Hvad kontrollen beträffar, har utskottet sagt, att det synes utskottet, som om den kunde ske på visst sätt, men denna kontroll kan naturligtvis ordnas på många andra sätt och måhända äfven mera effektivt, än som af utskottet blifvit ifrågasatt. Sedan en skrifvelse blifvit aflåten till Kungl. Maj:t, bör naturligtvis ärendet komma på remiss till öfverjägmästarna i Norrbotten och Västerbotten, och då kunna de till äfventyrs komma med bättre uppslag än det, som utskottet gifvit.

Jag ber eder, mina herrar, att bifalla utskottets förslag, och det gör jag lika enträget, som herr Berg yrkat afslag å detsamma.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag skulle nog kunna i mångt och mycket instämma med den varme vän af Norrland och dess kultur, herr Berg, som nyss hade ordet, men jag kan icke instämma med honom i det slut, hvartill han kommit. Den ärade motionären har nyss gifvit oss del af sina tankar, och han har, synes det mig, vederlagt flera af de skäl, som herr Berg nyss framlade, i synnerhet hvad herr Berg yttrade därom, att intet trängande behof föreläge af att till Kungl. Maj:t aflåta en skrifvelse i detta ärende.

Jag vill endast påpeka ännu en sak. 1903 års Riksdag införde, som bekant, en ganska betydlig lättnad i de kontrollåtgärder, som voro stadgade i 1874 års lag. Om man söker efter de motiv, som lågo till grund för detta Riksdagens beslut, så finner man, att Riksdagen ville, att i intet fall sådant virke, som erfordrades för hemmanens husbehof, skulle vara underkastadt några kontrollåtgärder. Det var därför, som den förändring, hvarom herr Kinberg nyss talade, blef år 1903 genomförd.

Nu har det, såsom motionären ganska tydligt visat, utvecklats sig därhän, att åtskilliga hemmansägare icke kunna begagna sig af den bestämmelsen, att de få vid husbehofssågar försåga undermåligt virke till sitt husbehof, ty dessa husbehofssågar hafva ofta utvidgats, så att äfven virke för export där försågas. Det är ju ganska naturligt, att så har gått, om man tänker på, huru mycket det mindre virket har under de senare åren ökats i pris. Jag tror därför, att ifall Riksdagen nu beslutar en skrifvelse till Kungl. Maj:t i den riktning, som lagutskottet här har föreslagit, så gör Riksdagen icke annat än utdrager konsekvenserna af hvad den beslöt år 1903.

Med anledning af hvad jag nu yttrat ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Den lag, hvari ändring nu ifrågasättes, är ju en undantagslag. Den stadgar ett undantag från en jordägarers i alla andra förhållanden erkända rätt att fritt förfoga öfver sin jord och all den afkastning, som den kan lämna. Detta undantag bör enligt allmänt antagen regel tillämpas inskränkt. Det får icke på något sätt utsträckas utöfver hvad som är andan och meningen däri. Jag vill säga, att särskildt i detta fall skall denna regel tillämpas på det sätt, att detta undantag, denna inskränkning i jordägarers rätt göras för honom så litet betungande som möjligt.

Nu har den förste talaren, hvars ord måste väga tungt i en fråga

som denna, uttryckligen medgifvit, att här verkligen bör göras något för att afhjälpa det berättigade missnöje, som finnes hos jordägarne i de två nordligaste länen. Han uttalade visserligen betänkligheter i det syfte, att man icke kunde göra det på det sätt, utskottet tänkt sig, utan att det blefve ökade kostnader för statsverket, och han ifrågasatte, hvad han troligen hade ganska rätt i, att man måste vidtaga några åtgärder för att erhålla erforderliga personer för det arbete, som är nödigt, men detta kan icke hjälpas, mina herrar. Är det så, att staten för ett allmännyttigt ändamål måste göra ett sådant intrång i jordägarens fria förfoganderätt öfver jorden, så får väl staten för att icke göra det för betungande för honom underkasta sig sådana kostnader. Den ärade talaren, som varit landshöfding i Norrbottens län och har ett varmt intresse för denna landsända, har motsatt sig bifall till nu föredragna punkten a), emedan en sådan anordning, som utskottet angifvit i sitt betänkande, skulle vara ägnad att minska verkningarna af denna lag. Lagens syfte skulle nämligen därigenom i väsentlig mån förfelas. Nu är ju denne talare synnerligen hemmastadd i dessa förhållanden i de nordliga länen, hvilket däremot icke är förhållandet med mig, men detta oaktadt vågar jag hålla före, att detta hans påstående icke är alldeles riktigt. Här är ju alldeles icke ifrågasatt att utvidga jordägarers rätt att afverka undermålig skog. Detta är icke på minsta vis ifrågasatt. Det är endast ifrågasatt, att jordägare skulle kunna få den utstämplad på rot, och det synes vara en bättre kontroll, för att icke undermåligt virke kommer ut i marknaden än den, som nuvarande lagen föreskrifver. Att det kostar penningar är något helt annat.

Om skärpta åtgärder till förekommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län.
(Forts.)

Vidare sade den talaren, att det icke skulle vara något egentligt behof och icke någon framträdande önskan hos befolkningen att få detta förhållande ändradt. Detta påstående är redan bemött af motionären, och jag upprepar, att här väcktes sistlidna är i Riksdagen motioner för att få missnöjet undanröjdt. Det har kommit in två petitioner till Kungl. Maj:t, och en representant för denna del af vårt land, motionären, har ju ock funnit sig uppfordrad att väcka motion i ämnet. Detta måtte väl innebära bevis för, att behof af ändring förefinnes. Af sid. 6 i utskottsbetänkandet inhämtas, att öfverjägmästaren i Skellefteå distrikt i en till domänstyrelsen den 19 nästlidne februari aflåten skrifvelse sagt, att det nästan blifvit en ren omöjlighet att för ortens förbrukning och för delägarne i byasågarna erhålla för hemmanens oundgängliga husbehof erforderligt sågadt virke af mindre dimensioner, om icke under viss kortare tid och under skärpt kontroll tillfälle bereddes hemmansinnehafvare att få använda dessa sina sågar till ursprungliga ändamålet: husbehofs-försågning.

En annan, som också öfverjägmästare i denna del af landet och som nu är byråchef i domänstyrelsen, har haft den välviljan att tillstädeskomma i utskottet och lämna utskottet för detsamma nödiga upplysningar. Han uttalade sig alldeles i samma riktning som motionären och har också lämnat utskottet värdefulla upplysningar för det slut, hvartill utskottet kommit. Således kan jag icke finna annat, än att det föreligger ett behof att ändra lagen, och att om missförhållandena skulle kunna afhjälpas, så bör det lämpligast ske på sätt, ut-

Om skärpta åtgärder till förekommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län. skottet antydt. Jag tillåter mig därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berg, Lars: Förlåt, mina herrar! Endast ett par ord med anledning af de två siste talarnes anföranden.

Man har åberopat yttranden af öfverjägmästare och jägmästare till stöd för påståendet, att det skulle föreligga ett stort behof af att få lagen ändrad, men läser man deras uttalanden rätt, så finner man, att de endast säga, att det är svårt att få de minsta dimensionerna försägade, och detta är helt naturligt, ty det är ju det, som åsyftas med lagen. Vore det emellertid så, som den siste talaren sade, att behovet vore så stort och att medvetandet härom genomträngt jägeristaten och domänstyrelsen, hvarför har då icke domänstyrelsen gjort upp förslag härtill och gått in därmed till Kungl. Maj:t? Vi hade då kunnat få en nådig proposition, hvari saken varit väl utredd. Den propositionen hade jag varit tacksam för och varit villig att gärna taga under ompröfning, men att här på rak arm utan ringaste bevis och utredning göra en lagändring kan jag icke vara med om.

Den siste talaren ordade ånyo om de två petitionerna från exportsägägare. Hvad betyder det? Tror någon, att en exportsägägare kan endast därför, att han icke får säga sitt husbehofsvirke vid sågen, med fog påstå, att det är för hans husbehof af nöden att få försäga fyra, fem till sju tums virke från egen skog? Det är tydligen någon särskild afsikt eller något intresse, som ligger under dessa klagomål. Man behöfver icke så länge hafva varit med i skogsaffärer för att förstå detta. Jag vidhåller, att det ingalunda är något djupt känt behof att få lagen ändrad. Särskildt inom den största delen af området har icke ett ord hörts på många, många år om behovet af en lagändring, utan man önskar där behålla lagen oförändrad.

Det var redan af ondo, att 1903 års lagstiftning kom till, ty den tog bort en af hörnstenarna i då gällande lag genom att tillåta, att virket icke behöfde föras direkt till gården, utan kunde genast få föras till annans husbehofssåg. Nu är detta emellertid som det är. Ändringen vidtogs äfven då på grund af en enskild motion, och den ändringen skadade lagen. Låtom oss ej följa detta dåliga exempel.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Den siste ärade talaren upprepade ett påstående, som han hade i sitt första anförande, nämligen att i den största delen af området, Norrbottens län, ingen klagan hörts öfver denna lag. Jag beklagar, att han icke hörde en del af hvad motionären läste upp om de uttalanden, som framkommit från Piteå revir, hvilket hör till Norrbottens län. Däraf framgick det tydligen, att äfven i Norrbottens län var det ganska mycket klagomål öfver nu gällande bestämmelser.

Han sade vidare, att om domänstyrelsen funne, att domänstyrelsen behöfde ändrade kontrollåtgärder, så skulle domänstyrelsen komma fram med ett förslag, och det skulle han mycket villigt understödja, men han tyckte icke, att här förelåg någon utredning, som kunde föranleda en skrivelse från Riksdagen. Jag vill därpå svara, att vid föregående års riksdag var det äfven en motion i samma syfte som

den, herr Hedborg nu väckt. Under den riksdagen framkom det ock sådana upplysningar, att domänstyrelsen fann sig föranlåten att på våren 1905 skicka en byråchef till dessa orter för att undersöka förhållandena. Det var denne byråchef, som nu varit uppe i lagutskottet, såsom herr Sjöcrona omtalade, och lämnat de upplysningar, på grund hvaraf lagutskottet sedan fattat sitt beslut i detta ärende.

Jag tror mig härmed hafva ådagalagt, att här föreligger verkligen ett behof af nya åtgärder. Jag kan icke se något skäl, hvarför icke Riksdagen kan skriva till Kongl. Maj:t och påpeka behofvet, när den fått upplysning därom.

Om skärpta åtgärder till förekommande af skogsafverkning inom Västerbottens och Norrbottens län.
(Forts.)

Herr Berg, Lars: Jag har i dag mottagit en deputation i ett annat ärende från Piteå och Älfsbyn. Det var män, som kända förhållandena, ehuru de icke äro forstmän. Jag examinerade dem emellertid mycket noga, för att få veta, huruvida det yppats något klander mot den nu gällande skogslagstiftningen. Allesammans förklarade, att så icke vore förhållandet och att de icke hört något sådant ens i Älfsbyn. Det var bland andra en ordförande i kommunalstämmen därstädes och äfven stadsfullmäktiges ordförande i Piteå.

Herr Hedborg: Den siste ärade talaren håller sig till, att icke något behof af förändring i detta hänseende gjort sig gällande. Han säger: lagen är bra.

Ja, lagen är delvis bra, och jag har icke heller riktat något grundskott mot den, men jag vill söka få de förhållanden ordnade, som lagen nu gör olidliga. Jag har påpekat olägenheterna.

Hvad behofvet beträffar, så har jag talat vid både forstmän och icke forstmän, som gilla motionen, och många, som hafva varit hos mig från Västerbotten, hafva bedt mig väcka denna motion. Jag har själf som domare sett många olägenheter af nu gällande bestämmelser. Behofvet af en lagändring är påfallande för den, som satt sig in i förhållandena.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att, på grund af de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komme att framställas särskildt för sig i afseende å de vid hvarterda af de nu ifrågakommande momenten gjorda yrkandena. Beträffande *mom. a)* hade yrkats, dels att kammaren skulle bifalla hvad utskottet hemställt, dels ock att utskottets hemställan skulle afslås.

Därefter gjordes propositioner jämlikt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom b) och c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 17 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 25, i anled-

ning af väckta motioner angående dels lika rösträtt, dels ock slutn omröstning vid prästval.

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehåft två inom Andra Kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, därvid föreslagits:

af herr *J. Nydal*, i motion n:o 74, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883, att därigenom föreskrifves, att vid prästval lika rösträtt må tillkomma enhvar röstberättigad person, och att sådant val skall, där så önskas, förrättas med slutna sedlar»; samt

af herr *H. A. Segerdahl*, i motion n:o 83, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af prästerliga tjänster, att Konungen må äga, där han finner det för viss församling vara lämpligt, förordna, att prästval inom församlingen skall förrättas med slutna sedlar».

*Om lika
rösträtt vid
prästval.*

Punkten 1.

Utskottet hade på andragna skäl i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen, med bifall till herr Nydals förevarande motion, i hvad densamma afsåge införande af bestämmelser om lika rösträtt vid prästval, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883, att därigenom föreskrefves, att vid prästval lika rösträtt tillkomme enhvar röstberättigad person.

Reservation vid utlåtandet hade afgifvits af herr *Sjöcrona*, som hemställt:

1:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke nu stadgade rösträtt vid prästval borde, särskildt i fråga om bolag, ytterligare begränsas, samt därefter för Riksdagen framlägga förslag till lämplig befunnen lagändring i nämnda syfte; och

2:o) att såväl herr Nydals som herr Segerdahls motion i fråga om slutn omröstning vid prästval icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Denna reservation hade biträdts af herrar *Andersson*, *Hedenstierna* och grefve *Lewenhaupt* samt i afseende å första punkten jämväl af herrar *E. Lorentz Petersson* och *Hägglund*.

Herr *Sjöcrona*: Såsom kammarens ledamöter behagade finna af det nu föredragna betänkandet, har jag icke kunnat instämma uti den hemställan, som utskottet gör uti den första nu föredragna punkten. Jag tager för gifvet, att kammarens ledamöter känna till de bestäm-

melser, som gälla angående rösträtt vid prästval, men för bättre minnes skull kan jag i största korthet redogöra för förhållandena.

Enligt § 26 i 1883 års lag om prästval skola vid prästval tilllämpas samma grunder, som gälla för rösträtt vid kyrkostämma. Således desamma, som gälla vid kommunalstämma, men med den inskränkning beträffande församling å landet, att för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet får ingen rösta för mer än en femtedel af sitt fyrktal och att för jordbruksfastighet får ingen rösta för mer än en femtedel af hela röstetalet och för andra beskattningsföremål icke för mer än en femtiondedel af det hela. Om således en femtedel af en persons röstetal för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet skulle uppgå till mera än en femtiondedel af församlingens hela röstetal, så får han dock icke rösta för mer än en femtiondedel.

Dessa inskränkningar hafva i viss mån ytterligare inskränkts genom 1894 års lag angående inskränkning i kommunala rösträtten, hvilken äfven gäller för rösträtt till kyrkostämma. Detta kan emellertid ännu slå så ut, att vid prästval en person, som röstar för jordbruksfastighet, kan få många hundra röster, kanske tusen, och för andra beskattningsföremål kan man också möjligen komma upp till ett par hundra röster, medan däremot vid ett sådant val det finnes många, som icke hafva mer än 1 å 2 röster. För min del har jag för ett par år sedan själf deltagit i ett val af präst i den församling, jag tillhör. Jag hade då icke mindre än 194 röster, trots dessa begränsningar. Det synes väl ännu vara väl mycket vid ett sådant val som detta, där väl ändå det personliga borde göra sig gällande. Denna åsikt omfattades också af kyrkolagsutskottet vid sista kyrkomötet. För att icke det yrkande, som jag kommer att framställa, må stå utan motivering, skall jag bedja att få uppläsa, hvad kyrkolagsutskottet då yttrade.

Efter att hafva lämnat en redogörelse för de rösträttsbestämmelser, som jag nu redogjort för, säger utskottet: »Ehuru rösträtten vid prästval alltså redan genom 1883 års förordning varit ganska starkt begränsad och för icke lång tid sedan underkastats en betydlig, ytterligare inskränkning, synes det dock utskottet icke böra förnekas, att den äfven i utskottets tanke mycket beaktansvärda personlighetsprincipen fortfarande är i vissa afseenden väl mycket tillbakasatt, och vill utskottet härvid särskildt erinra om det inflytande, som bolag kunna utöfva vid prästval. Till följd af bolags natur står det i afgjord strid mot nämnda princip, att desamma hafva sig tillerkänd rösträtt vid prästval efter samma grunder som fysiska personer.

Ett fullständigt öfvergifvande af den grundsatsen, att rösträtten står i ett visst beroende af förmögenhetsförhållandena, kan dock utskottet icke tillstyrka. Oafsedt, att sådant skulle innebära ett bestämdt afsteg från den historiska utvecklingen, skulle man bland annat därigenom gå miste om den trygghet för tillgodoseendet af alla de olika sidorna i den prästerliga verksamheten, hvilken ligger i de förmögnares elementens inflytande. Förutom fallenheten för predikoämbetet, om hvilken profpredikningarna äro afsedda att bereda allmänheten kännedom, är det nämligen af vikt, att en sökande äger förutsättningar att fylla de administrativa och kommunala åligganden, som tillkomma statskyrkans prästerskap, och ofta torde den stora allmänheten

*Om lika
rösträtt vid
prästval.
(Forts.)*

*Om lika
rösträtt vid
prästval.
(Forts.)*

icke vara vidare intresserad af sökandens kvalifikationer i denna del eller kunna förskaffa sig tillräckligt noggrann kännedom om desamma.»

Hvad kyrkolagsutskottet här uttalat vidhåller jag, som då var ledamot af detta utskott, fortfarande, och ber att få säga, att detta kyrkolagsutskottets uttalande icke mötte någon gensaga egentligen vid kyrkomötet, men kyrkolagsutskottet måste afstyrka bifall till motionen, därför att motionären hade föreslagit en förändring, som var alldeles omöjlig att genomföra. Exempelvis skulle man få rösta för sina barn också, så att om ett fruntimmer hade 2 oäkta barn, så skulle hon hafva tre röster, men en man, som skattade för ganska betydligt inom kommunen och hade den bästa förmågan att bedöma de sökande präster- nas lämplighet, skulle icke hafva mer än en röst, såvida han icke hade hemmavarande barn. Det kunde naturligtvis kvarken kyrkolags- utskottet eller kyrkomötet vara med om. Därför bifölls kyrkolags- utskottets hemställan, att motionen icke skulle föranleda till någon åtgärd, men det gjordes icke någon egentlig gensaga mot den af mig upplästa motiveringen.

Jag skall icke vidare upptaga kammarens tid, utan endast, på grund af hvad jag sagt, tillåta mig hemställa, att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke nu stadgade rösträtt vid prästval bör, särskildt i fråga om bolag, ytterligare begränsas, samt därefter för Riksdagen framlägga förslag till lämplig befunnen lagändring i nämnda syfte.

Jag tillåter mig, herr talman, att framställa yrkande om bifall till denna hemställan.

Herr Fahlbeck: Som jag deltagit i detta ärendes behandling i lagutskottet och därvid ställt mig på majoritetens sida, skall jag be att med några ord få motivera detta.

Den graderade rösträtten har sin stora betydelse däruti, att den på rättvist sätt afmäter skyldigheter och makten att bestämma öfver dessa skyldigheter. Det är den graderade rösträttens raison d'être, att icke de, som ingenting betala till kommunens angelägenheter, eller åtminstone obetydligt, skola kunna bestämma öfver de utgifter, som kommunen besluter. Denna princip har sålunda sitt fulla berättigande i alla frågor, som röra det ekonomiska. Men lämna vi dessa, och alldeles särskildt om det blir fråga om val af själasörjare, så synes den icke längre kunna åberopas. Det är alldeles uppenbart, att för den fattige likaväl som för den rike är intresset att få en god själasörjare lika stort. Behovet af en sådan är lika viktigt för den ene som för den andre. Därför synes det mig, att på denna punkt den graderade rösträtten är mindre på sin plats än i fråga om något annat. Jag anser, att den, som är vän af den graderade rösträttsskalan och som anser, att den måste ovillkorligen upprätthållas på de områden, dit den hör, han bör vara med om att taga bort den i sådana fall, då den icke är på sin plats.

Endast därigenom afvärjas de anfall, som kunna göras mot densamma. Ty sammanhanget mellan rösträttsskalan och rätten att bestämma öfver skatterna är uppenbart. Men vill man upprätthålla den vid prästval, så blir positionen mycket svag. Dess tillämpning i detta

fall måste naturligtvis medföra en kritik på hela den graderade röst-rätten, hvilken möjligen kan draga med sig konsekvenser, som vore högst beklagliga. Därför, mina herrar, bör man undantaga prästval från den graderade rösträtten och ställa det under den allmänna val-rättens princip.

Hvad man för öfrigt anfört emot detta förslag, är, efter kyrko-mötets uttalande att döma, ingenting annat, än att innehafvarne af de högre röstetalen skulle vara bättre i stånd att bedöma en präst-mans förmåga att sköta kommunala angelägenheter, med ett ord att tillgodose den administrativa sidan af prästerskapets uppgift. Detta är emellertid ett mycket svagt skäl för afstyrkande, ty den allmänna regeln *e majori parte fit denominatio* gäller äfven här. Prästens hufvudsakliga uppgift är att vara själasörjare. Därtill kommer upp-giften att vara administrativ ämbetsman i åtskilliga fall, något, som kan i och för sig vara en ganska viktig sak, men som jämfördt med prästens kall som själasörjare, sjunker den ned till ett jämförelsevis ringa ting.

Vidare kan invändas — fastän det icke utsagts här — att det vore en viss fara uti att låta samtliga män och kvinnor deltaga i präst-val — för min del anser jag nämligen, att i detta fall kvinnorna böra hafva samma rösträtt som männen. Ja, en del af dem har det ju nu, jag vet det, men på grund af nuvarande skatteförhållanden är likväl flertalet kvinnor utslutet därifrån. Men icke bör den allmänna och lika rösträtten innebära någon fara för att man därigenom skulle få ovärdiga eller dåliga präster. Vi skola komma ihåg, att församlingen icke får taga, hvem den vill, utan att det alltid finnes högre myndig-heter, som i sista hand bestämma i denna fråga, Kungl. Maj:t för de regala och domkapiteln för de konsistoriella gällan. Man behöfver således icke befara att få några ovärdiga personer till prästämbetet, ty kandidaterna blifva underkastade sofring och granskning. För öfrigt menar jag, att prästbildningen i vårt land är sådan, att redan den innebär en trygghet för att öfvervägande godt och dugligt folk kommer till prästämbetet. På nu anförda skäl ligger det, såvidt jag kan se, icke alls någon fara uti att medgifva allmän rösträtt vid dylika val.

Slutligen kan jag icke heller finna annat, än att det skulle för kyrkan själf vara till stor vinst att få denna ändring genomförd. Det onda, hvaraf i vår tid statskyrkan dess värre lider, är framför allt de separatistiska rörelser, som gifva sig till känna litet hvarstades. En anledning till dessa torde otvifvelaktigt vara, att menige man hafva så ytterst litet inflytande på prästvalen inom statskyrkan. Om de litet hvar kunde göra sig mera gällande vid dessa val, skulle helt visst in-tresset för statskyrkan i många kretsar, där det nu är ringa, ökas, och det skulle lända det kyrkliga lifvet och statskyrkan till fromma i stället för motsatsen. I det stadssamhälle, där allmän rösträtt är in-förd vid prästval, nämligen Göteborg, råder, som vi veta, ett mycket lifligt religiöst intresse, och man kan sålunda där få stöd för att en sådan ordning som den här föreslagna skulle gagna vår kyrka i stället för att skada den.

Af dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om lika
rösträtt vid
prästval.
(Forts.)*

Herr Billing: Om man, af hvad han nu sade, skulle sluta sig till den siste talarens innersta mening, så skulle det hufvudsakliga skälet för honom att yrka bifall till lagutskottets hemställan vara det, att man genom att bifalla detta förslag skulle erhålla en starkare position gentemot försöken att göra inskränkningar i den graderade röstskalan uti kommunala angelägenheter i allmänhet. Han sade, att detta var hans hufvudsakliga skäl. Jag hemställer emellertid till honom och till herrarne i allmänhet, om det kan vara riktigt att för ett så främmande ändamål tillgripa ett dylikt medel.

Hans andra skäl var, att alla medlemmar af församlingen hafva lika behof af en god själasörjare. Mot detta har jag naturligtvis ingenting att invända, men däremot kan jag göra den invändningen, att äfven om alla hafva lika behof därvidlag, så följer icke däraf, att alla hafva lika god förmåga att bedöma, hvilken af de föreslagna prästerna är den bäste. Och om jag till och med skulle gå så långt som att säga, att alla hafva lika förmåga i detta hänseende, då jag naturligtvis icke vill säga, att förmågan alltid växer i proportion med skatteplikten, så hafva dock icke alla lika stor frihet att använda denna sin förmåga. Ty det veta vi ju, att så snart det är fråga om val, är det också strax fråga om minskning i friheten, ett våld på friheten i många fall. Hvar förrättas nu något val med full frihet, det frågar jag. Men i samma mån som en människa har starkare ekonomisk position, i samma mån har man också anledning att antaga, att hon har större frihet och själfständighet att sätta emot bearbetningarna; och den, som känner till hvilka bearbetningar, som förekomma vid prästval både från det ena och det andra hållet, kan omöjligen bortse från den fara, som ligger däri, att, om alla hade lika rösträtt, det visst icke skulle blifva en samling fria, själfständigt tänkande personligheter, som skulle göra sin röst gällande, utan ett dylikt prästval skulle snarare påminna om, hvad man nu ofta talar om, val, till hvilka en mängd af valboskap drifves.

Vidare sade den siste talaren som ett tredje skäl, att det är ingen fara att lämna en dylik rösträtt åt församlingens alla medlemmar, därför att deras val är tämligen kontrolleradt och kringgärdadt däraf, att andra myndigheter också hafva att göra med utnämningen af präster. Ja, med de garantierna är det icke mycket bevänt. Visserligen upprättar domkapitlet förslag efter förtjänst och skicklighet, men vi veta också, att församlingarna hafva rätt att kalla profpredikant utom detta förslag och att de då visst icke tänka på, hvilka meriter en präst i andra fall kan äga, utan blott ledas af den tillfälliga bekantskap, som de gjort med den eller den enskilde prästen.

Slutligen sade talaren, att kyrkan skulle göra en vinst på en sådan ändring som den här föreslagna. Hans bevisning i detta hänseende var emellertid så svag, att jag nästan icke bryr mig om att taga upp den. Men eftersom han framdrog synpunkten om kyrkans vinst, kan jag icke underlåta att begagna detta tillfälle för att framhålla en annan sida af saken, där tal kan vara om, att kyrkan verkligen skulle göra en vinst. Här är ju fråga om en förändring — och jag ber herrarne vara goda att gifva akt därpå — en förändring icke närmast af församlingarnas rösträtt, utan af en lag, som gäller

det prästerliga befordringsväsendet. Hvarpå skulle kyrkan göra en vinst, för så vidt det beror på denna lag? Jo, kyrkan och folket skulle göra en vinning, i samma mån som befordringslagen hulpe till att skaffa oss goda, karaktärsfasta och dugliga präster. Detta synes mig böra vara den egentliga synpunkten, då det talas om behovet af förändringar i den prästerliga befordringslagen. Då frågar jag: hvad borde göras i sådant syfte? Jo, mina herrar, om vi hafva intresse för den saken — och ett sådant intresse skulle jag oändligt gärna vilja väcka hos herrarne allesammans — då gäller det för oss icke att ändra blott den bestämmelse, som här är fråga om, utan att taga hela den prästerliga befordringsordningen under ompröfning och därå göra åtskilliga ändringar. Ty sannerligen vårt svenska prästerskap blir bättre genom att göras än mer beroende af valnycker, än det nu är. Nej, skall man här önska något, är det att få bestämmelser, hvilka såvidt möjligt bevara oss från dåliga präster och i stället skaffa oss goda sådana. Det hänger icke enbart och icke heller hufvudsakligen på befordringslagen, hurudana prästerna blifva, men den har dock sitt inflytande därvidlag; och sådan den nu är, är den sannerligen icke ägnad att uppfostra vårt prästerskap i god riktning. Hvad skulle en annan ämbetsmannakår i vårt land säga, om den för sin befordran vore underkastad samma villkor som det svenska prästerskapet? Det skulle på andra håll betraktas som ett våld, som en odräglig börda, som lades på kåren. Grundlagen säger, att Sveriges ämbetsmän skola befordras efter förtjänst och skicklighet. Den paragrafen tillämpas icke i fråga om det svenska prästerskapet, ty detta befordras hufvudsakligen efter utfallet af val, vid hvilka mycket ofta nycker äro bestämmande och ofta det, som är ännu sämre. Försöken, mina herrar, att sätta eder in i en svensk prästs befordringsmöjligheter. Han kan hafva alla goda meriter — icke blott pappersmeriter — han kan hafva troget och allvarligt arbetat i församlingens tjänst under många år, han kan i alla afseenden vara bättre rustad att sköta en församling än många andra, men han har händelsevis icke tjänstgjort i den församling, där ledigheten är, och dit kallas då i stället en ung prästman, som kanske icke har tiondedelen af den förres tjänstetid, och han får rösterna och utnämnes också, åtminstone i nittio fall af hundra. Jag tror för min del, att om svenska prästerskapet gäller detsamma som om hvilken ämbetsmannakår som helst, nämligen, att såvida befordringsordningen skall hafva något inflytande i fråga om att skaffa goda ämbetsmän, så skola därvid förtjänst och skicklighet vara bestämmande, ty en uppfostran i god riktning kan blott komma i fråga i samma mån, som rättvisan verkligen är bestämmande vid befordringarna. Men det kan väl ingen säga, att rättvisan skulle bättre garanteras genom en sådan utsträckning af rösträtten, som här föreslagits. Man skulle snarare kunna säga, att rättvisan skulle befordras, om inga val alls eller ingen som helst rösträtt vid prästval förekomme. För min del vill jag dock icke vara med om en sådan förändring, som skulle betyda ett fullständigt afbrott i vår svenska kyrkas utvecklingshistoria och som förvisso våra svenska församlingar aldrig skulle gå in på. Men då man icke vill detta, så skall man åtminstone icke öka lockelserna och möjligheterna att göra svårigheterna större, utan man

*Om lika
rösträtt vid
prästval.
(Forts.)*

*Om lika
rösträtt vid
prästval.
(Forts.)*

skall i stället hafva i sikte att med bibehållande af den gamla ordningen så mycket som möjligt reglera de olägenheter, som därmed äro förknippade och omöjligen kunna undvikas.

Jag vill be herrarne — jag upprepar det — att tänka på prästernas ställning, då det gäller deras befordran, huru de skickas omkring för att hålla propredikningar och få underkasta sig val. Huru skulle det kännas för enhvar af oss, om han skulle vara nödsakad att så där resa omkring och aflägga prof; tänk sedan, hvad det vill säga att blifva föremål för alla dessa valagitationer — ty de prästval äro mycket få, där det icke förekommer ledsamma valhistorier. Huru mycket det ljugits på präster i tider af prästval, det veta herrarne icke; jag har följt denna sak i flera tiotal år, och jag vet, att af agitatorer så mycket ondt med osanning blifvit sagdt mot präster för att hindra deras val, att det är rent af härresande. Nej, mina herrar, låtom oss icke utan i samband med andra förändringar i befordringslagen utvidga rösträtten så, som här föreslås, ty därigenom ökas valens betänkligheter! För min del anser jag däremot, att skäl kan finnas att vidtaga den förändringen, att rösträtten vid prästval begränsas mer än hittills, och det har också det senaste kyrkomötet varit med om. Detta är också den meningen, som frambäres i herr Sjöcronas reservation.

Jag ber därför att få yrka bifall till herr Sjöcronas reservation.

Herr Fahlbeck: Jag ber att med några ord få besvara den siste högt aktade talarens mot mig riktade anmärkningar.

Han nämnde först, att mitt hufvudargument skulle vara, att man på detta sätt skulle rädda den graderade röstskalan. Nej, förlåt, det var icke mitt hufvudargument, utan jag tog det först därför, att jag ville tala om den graderade röstskalans allmänna betydelse och om de fall, då den har sitt fulla berättigande, och de fall, då den icke har något berättigande.

Vidare anförde han, att det skulle vara svårt för menige man att välja rätt. Den förmågan skulle i regeln besittas mera af dem, som äga högre fyrktal. Jag tror, att det är mycket svårt att yttra sig med någon visshet härom. Ofta är det så, att det råder lika stor om icke större religiositet hos de små än hos de stora inkomsttagarne. Emellertid vågar jag icke fälla något bestämdt omdöme härom. Hvad beträffar de garantier, som ligga i öfverordnade myndigheters slutliga afgörande, så äro dessa icke inskränkta därtill, att konsistoriet uppsätter tre personer på förslag, utan i de regala gällan tillkommer utnämningsrätten Kungl. Maj:t.

Slutligen framhöll den ärade talaren, att det var själfva valprincipen, som var förkastlig, och hans argumentation gick väsentligen ut på att visa detta. Jag vill icke förneka, att ganska många olägenheter äro förenade med dylika val, men jag tror icke, att de äro så stora, som han framhöll, allraminst då det, som sagdt, finnes så många garantier på andra håll. Jag vill äfven påminna om, att det finnes en annan tjänstemannakår i vårt land, som är underkastad val, nämligen ledamöterna i städernas rådstufvurätter. Det kan ju visserligen sägas, att äfven vid dessa val råda olägenheter, men, mina herrar, det

finnes dock icke någon tanke på att vare sig i fråga om dem eller med afseende å prästerskapet vidtaga någon ändring af själfva denna princip.

*Om lika
röst rätt vid
prästval.
(Forts.)*

Det skulle naturligtvis vara mycket önskvärdt att få våra prästers ställning förbättrad i den riktning, som den siste talaren antydde — det inser äfven jag — men detta inverkar icke, synes det mig, på den föreliggande frågan. Här hafva redan skett successiva inskränkningar i fråga om rösträtten vid prästval, och det är endast att gå vidare på samma väg, om man bifaller, hvad utskottet här föreslagit.

Till detta förslag anhåller jag att fortfarande få yrka bifall.

Herr Petersson, Lorentz: Då frågan om inskränkning i rösträtten vid prästval förelåg vid förra årets riksdag, uttalade jag jämte åtskilliga andra ledamöter af lagutskottet i en reservation mot utskottets utlåtande i ämnet följande: »Snarare kunde sättas i fråga, om icke den tanke, som börjat vinna insteg, att prästvalen borde afskaffas och prästernas befordran ske på ett sätt, som motsvarade de flesta andra ämbetsmäns tillsättning, förtjänade att uppmärksammas.» Jag kan för min del fortfarande icke finna annat, än att det skulle i många hänseenden vara till fördel, särskildt med afseende å prästernas befordran, om någon dylik förändring kunde åstadkommas. Men jag vet väl, att det finnes snart sagdt ingen utsikt att få prästvalen afskaffade och således icke heller att få bort de olägenheter, som därmed äro förenade. Men icke bör man då ställa så till, att olägenheterna förvärras; och enligt mitt förmenande måste så ske, om man utsträcker valrätten på sätt utskottet föreslagit. Ett särskildt talande bevis för olägenheterna af en dylik utsträckning finner jag i den motion af herr Segerdahl, som kommer till behandling i och genom det föreliggande betänkandets andra punkt. Han säger där, att vissa förhållanden inom det samhälle, han tillhör, hafva föranlett honom att göra ett försök att få införd sluten omröstning vid prästval inom vissa församlingar. Hvad är det då för missförhållanden, som han syftar på? Jag finner dem antydde i hvad han i sin reservation yttrar om de mera stötande former, som agitationen lätt antager, och om de mera kraftiga och svåra påtryckningar, som kunna förekomma vid prästval, där rösträtten är så utsträckt som i Göteborg. Han hoppas, att det genom sluten omröstning skall bringas hjälp mot dessa missförhållanden. Därmed har han, synes det mig, klart lagt fram, att i Göteborg, där valrätten är utsträckt så långt som möjligt, har man icke funnit detta vara så synnerligen fördelaktigt — och vestigia terrent.

Då det nu icke finnes någon utsikt att kunna få till stånd någon mera genomgripande förändring i den prästerliga befordringsförordningen, får jag hemställa om bifall till herr Sjöcronas reservation.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr Sjöcrona, att kamraren skulle antaga det förslag, som innefattades i punkten 1 af hans vid utlåtandet afgifna reservation.

Om lika
rösträtt vid
prästval.
(Forts.)

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr Sjöcronas yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Fahlbeck* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i punkten 1 af sitt utlåtande n:o 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten 1 af herr Sjöcronas vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 18;

Nej — 90.

Om prästvals
förrättande
i visst fall
med slutna
sedlar.

Punkten 2.

I föreliggande punkt hade utskottet hemställt, att Riksdagen, med bifall till herr Nydals motion i öfrigt samt med afslag af herr Segerdahls motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883, att prästval skulle, där så äskades, förrättas med slutna sedlar.

Beträffande förevarande punkt hade reservationer afgifvits:

1:o af herr *Sjöcrona*, på sätt förut nämnts, med instämmande af herr *Lilliesköld*;

2:o af herr *Segerdahl*, som hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af prästerliga tjänster, att Konungen må äga, där han finner det för viss församling vara lämpligt, förordna, att prästval inom församlingen skall förrättas med slutna sedlar; samt

3:o af herrar *E. Lorentz Petersson* och *Hägglund*, hvilka instämt med herr *Segerdahl*.

Herr Sjöcrona: Det är ju ett ganska egendomligt förhållande, att här i Riksdagen flera gånger framkommit förslag om att upphäfva den slutna omröstningen inom Riksdagen, och att detta förslag vunnit ganska mycken anslutning. Men här begär man, och lagutskottets majoritet har tillstyrkt, att det skulle införas sluten omröstning, och

det just vid sådana val, där man må medgifva, att den öppna omröstningen mer än vid något annat val har berättigande. Det må väl vara så, att, när man i templet skall träda fram i en så ytterligt viktig angelägenhet som den att välja sin själasörjare, man bör kunna träda fram själfständigt och säga sin mening rent ut, öppet och klart.

*Om prästvals
förrättande
i visst fall
med slutna
sedlar.*
(Forts.)

Men det är icke blott detta, som förmått mig att icke nu vara med om detta lagutskottets förslag. Vid prästval går det ju så till, att det skall uppgöras en röstlängd. I denna röstlängd upplinjerar en kolumn för hvar och en af de tre på förslaget uppförda äfvensom för fjärde profpredikanten, ifall sådan blifvit kallad. Sedan anropas församlingens röstberättigade medlemmar hvar och en i sin ordning och afgifva sina röster, och då införes i vederbörlig kolumn, att den väljande afgifvit sin röst för den eller de på förslaget uppförda prästmännen. Denna röstlängd hör till valhandlingarna och skall följa med till biskopen och vidare, i fråga om regala pastorat, till Kungl. Maj:t. Nu synes det mig vara obestriddt, att det ligger stor vikt på att de, som hafva att pröfva dessa handlingar och att afgöra, hvilken som skall utnämnas till befattningen, kunna få kännedom om hvilka som röstat på den ena eller den andra, ty så länge vi hafva statskyrka i vårt land, kan det väl icke vara lämpligt, att en tillfällig majoritet af sådana, som icke tillhöra statskyrkan, ehuru de icke hafva gått ut och bildat egen församling, skola få utöfva så väsentligt inflytande på valet, som röstöfvervikten kan skänka. Genom att det är öppen omröstning och genom valhandlingarna kan man inhämta, huru valet utfallit, och då är det tillfälle för biskopen och för Kungl. Maj:t att bilda sig ett omdöme om den saken. Detta synes mig vara ett öfvervägande skäl att icke biträda den slutna omröstningen, vid prästval, och då det icke kunnat uppgifvas, att några andra eller flera olägenheter kunna härflyta af den öppna omröstningen, än som också kunna härflyta af den slutna, har jag icke kunnat biträda utskottets hemställan.

Hvad herr Segerdahls motion beträffar, kunde det ju vara ganska oskyldigt, att Kungl. Maj:t i något enda särskildt fall på begäran finge medgifva slutna omröstning, om icke detta hufvudskäl, som nu anförts, äfven här gjorde sig gällande. Jag skall således tillåta mig yrka, att såväl herr Nydals som herr Segerdahls motion i fråga om slutna omröstning icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Petersson, Lorentz: I likhet med flertalet reservanter anser jag slutna omröstning i allmänhet icke böra vid prästval förekomma, och det icke blott af det skäl, som i reservationen anförts, utan särskildt därför att vid slutna omröstning, om klagomål anföras, rättelse icke kan vinnas med mindre än att det blir nytt val, och ett nytt val med den oro i sinnena, som däraf vållas, och den agitation, som därmed är förknippad, bör icke utan tvingande nödvändighet ifrågakomma. Vid öppen omröstning är det mycket lätt att vinna rättelse genom fränräknande af de röster, som obehörigen afgifvits. Men beträffande de församlingar, som herr Segerdahl i sin motion afser, nämligen där per capita-röstning redan är genomförd, kan det ju icke nekas, att ganska talande skäl finnas för användande af den slutna omröstningen.

*Om prästvals
förrättande
i visst fall
med slutna
sedlar.
(Forts.)*

Där måste gälla hvad reservanten sagt: »Lättheten att följa med, huru rösterna falla, då hvarje röstande har blott en röst, i förening med möjligheten att, då rösträtten är allmän och valet förrättas utan upprop, i sista stund genom tillkallande af röstande eller påverkan å dem, som infunnit sig, bestämma valets utgång, framkallar lätteligen en upphetsning, som gör, att agitationen antager mera stötande former och påtryckningarna blifva mera kraftiga och svåra att stå emot.» Jag tror således, att verkliga skäl finnas för att i sådana undantagsförsamlingar slutna omröstning medgifves. Förutsättningen är ju, att i sådana församlingar allmän rösträtt är genomförd, och då detta ej tydligt är uttryckt i reservationens kläm, skall jag be att få framställa det yrkandet, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af prästerliga tjänster, att Konungen må äga, där han, för viss församling, där alla röstberättigade äga lika rösträtt, finner det vara lämpligt, förordna, att prästval inom församlingen skall förrättas med slutna sedlar.

Herr Cederberg: I denna punkt hör jag till utskottsmajoriteten, och jag beklagar, att utskottet fått en så dålig försvarare vid behandlingen af frågan.

Jag börjar emellertid med att citera ett yttrande af talaren på västmanlandsbänken i föregående punkt. Han frågade nämligen: »när får numera ett val ske med full frihet? Det frågar jag». Jag tror, att så föllo orden. Det är faktiskt, att den öppna omröstningen enligt min öfvertygelse och enligt mångas mest inskränker valfriheten. Alldeles fullständigt tryggas den ju icke genom den slutna omröstningen, men den blir dock i någon mån bättre bevarad. Därför föredrager jag för min del rätt för församlingsmedlemmen att bestämma, huruvida han vill, att omröstningen i detta fall skall ske öppet eller slutet.

Utskottet har påvisat och erinrat, huruledes vid prästval agitationer förekomma. Dessa kunna naturligtvis förekomma äfven vid slutna omröstning; det är gifvet. Men det är svårare att göra dessa till buds stående agitationsmedel tillräckligt starka, då omröstningen är slutna, än då den är öppen. Man påstår visserligen, att just den omständigheten, att vid slutna omröstning röstetalet måste antecknas på röstsedeln, skulle göra, att den slutna omröstningen icke medförde full verkan. Men den verkar dock något, och det är detta *något*, man bör vinna och som vinnes genom den slutna omröstningen. Ett särskildt skäl att nu söka detta skydd mot obehörigt valtryck, som faktiskt ligger i den öppna omröstningen, synes mig för öfrigt ligga i den terrorism, som utöfvas af socialisterna i allt möjligt och som de icke ens försumma att sätta i scen i fråga om prästval. Det är af yttersta vikt, att något göres för att förhindra detta, och äfven däri ligger ett skäl till införande af slutna omröstning.

Slutligen har utskottet erinrat, huruledes en vald själasörjare kommer i en mycket angenämare ställning till sina församlingsbor, i en till alla lika ställning därigenom att icke den öppna omröstningen så att säga tvingar på honom kännedomen om hvilka som motarbetat

hans val och hvilka som befordrat det. Äfven däri synes mig ligga *Om prästvals förrättande i visst fall med slutna sedlar.* en betydande fördel af den slutna omröstningen.

Man har trott och sagt, att det skulle medföra ytterliga svårigheter detta skrifvande af namn på valsedlarna, som skulle förekomma vid slutna omröstning. Jag ber att i det fallet få erinra, huruledes den svårigheten just speciellt vid prästval är lättare undanröjd än vid några andra val. I regeln förekommer nämligen vid prästval, att kandidaterna äro på förhand bestämda, deras namn äro kända och antalet af kandidater är begränsadt, i regeln tre, understundom fyra, när fjärde profpredikant blifvit kallad. Som alla sådana förhållanden äro på förhand kända, kunna tryckta valsedlar tillhandahållas vid valförrättningen, och därmed är också vederlagdt allt tal om de olägenheter, som skulle vara förenade med skrifvandet af valsedlar och som man velat anföra såsom skäl mot den slutna omröstningen.

I öfrigt åberopar jag de skäl, som af utskottet blifvit anförda, och anhåller att få yrka bifall till dess förslag i denna punkt.

Herr Billing: Jag förstår väl lagutskottets hemställan i punkt 2 under förutsättning af dess hemställan i punkt 1. Då är det konsekvens eller kan åtminstone vara konsekvens mellan de två punkterna, men att nu föreslå Första Kammaren att bifalla mom. 2, sedan mom. 1 afslagits, synes mig vara så godt som alldeles orimligt, ty det är tämligen tydligt, att slutna omröstning vid prästval icke gärna kan ifrågasättas eller effektueras med mindre än att alla röstande hafva lika röstetal. Detta sista har lagutskottet föreslagit i första punkten, och därför kan lagutskottet göra sitt förslag i andra punkten. Men Första Kammaren kan väl icke nu besluta slutna omröstning i öfverensstämmelse med lagutskottets hemställan, då Första Kammaren afslagit den första punkten. Herr Petersson har i sin reservation, såsom han nu formulerat den, yrkat, att man skulle begära slutna omröstning endast vid tillsättande af prästerliga tjänster i sådana församlingar, där alla hafva lika rösträtt, d. v. s. en röst. Det skulle således här vara fråga om att skrifu till Kungl. Maj:t med anhållan om bestämmelser, som, såvidt jag vet, icke skulle hafva tillämpning på andra församlingar än dem i Göteborg. Där kunna de tillämpas, och jag vill icke heller bestrida, att det kanske kunde hafva sina fördelar att använda dem där. Men att använda dem i pastorat med graderad röstskala anser jag så godt som omöjligt, särskildt om det icke blefve någon ny form för valet i flera andra afseenden. För resten anser jag, att så länge den graderade röstskalan finnes, vore det verkligen mycket olämpligt att hafva slutna omröstning, ty därmed skulle man, om icke alldeles tillintetgöra, så åtminstone försvåra tillämpningen af en bestämmelse i prästvalsförordningen, som är mycket värdefull, nämligen den, att ett prästval skall icke upphävas, såvida icke det anmärkta felet kommit att utföra afgörande inflytande på valet. Om de oriktigt afgifna rösterna icke inverkat på valets utgång, bryr man sig icke om saken, utan gillar valet ändå. Huru skulle detta tillämpas, om vi hade slutna omröstning? Huru skulle man nämligen kunna veta, åt hvem rösterna afgifvits? Och om de oriktigt afgifna rösterna kunnat afgöra valresultatet och om man ej kunde veta, åt hvem de gifvits, då blefve det

Om prästvals soundvikligt, att hela valet med sin stora procedur måste göras om-
förrättande igen.

i visst fall
med slutna
sedlar.

(Forts.)

Och så slutligen en annan sak. Vid regala pastorats tillsättning kan och bör man göra afseende — när man väger hvad rösterna hafva för betydelse — icke blott på huru stort röstetal hvar prästman fått, utan också på huru många de röstande varit, och hvilka de varit, som till honom gifvit sina röster. Äfven detta kommer att, om icke omöjliggöras, så åtminstone försvåras vid slutna omröstning.

Om kammaren vill besluta i öfverensstämmelse med herr Peterssons yrkande, anser jag därmed alls ingen skada skedd, men att nu besluta i öfverensstämmelse med lagutskottets andra moment anser jag vara så godt som omöjligt.

Herr Cederberg: Den föregående talaren yttrade någonting, som jag för min del icke kan förstå, huru han kunde komma med, ty konsekvensen af detta yttrande skulle vara, att slutna omröstning skulle vara omöjlig vid graderad röstskala. Röstsedeln, sådan den lämnas till valförrättaren, innehåller namnet på den, man vill rösta på. Det är ett ceftergiftigt villkor. Det namnet skrives icke af valförrättaren, men hvad valförrättaren gör, det är att på röstsedeln baksida anteckna antalet röster, som den har, som framlämnar röstsedeln. Jag ber dessutom att få erinra, att röstberäkningen här är precis densamma som å kyrkostämman, och å kyrkostämman kan slutna omröstning få äga, rum. Något hinder ligger således icke i den omständigheten, att icke röstetalet är lika för alla, men det är den olägenheten, jag nyss erinrade om, att valhemligheten icke blir fullt lika bra bevarad, som om röstetalet vore precis lika för alla.

Herr Sörensson: Jag skall gärna medgifva, att från valteknisk synpunkt sedt det icke möter stora svårigheter att gå in på herr Cederbergs förslag, men många andra svårigheter, som herr Billing nu påpekat, äro i detta fall för mig ovedersägliga. Dessutom vill jag nämna en sak: den orimligt långa tid ett prästval ofta tager och måste tagas, ifall herr Cederbergs förslag ginge igenom. Nu skulle denna tid ökas i betydlig mån. Ty huru skulle det gå till? Den väljande framträder till valbordet; där antecknas hans namn och röstetal och antecknas, att han afgifvit sin röst; dessa anteckningar nedläggas i valurnan, och så uppläsas alla rösterna, hvilket allt tager en ofantligt lång tid. För några år sedan var t. ex. ett komministerval i Helsingborg, hvilket räckte oafbrutet i 14 timmar. Huru kan man då rimligen begära, att folket skall stanna kvar för att deltaga i valet? De tröttna och gå sin väg. Under sådana förhållanden och endast från den synpunkt sedt, att det skulle förlänga tiden för prästval, skulle jag vara benägen att afstyrka detta förslag, men många andra orsaker, som jag nu icke behöfver upprepa, göra, att jag måste instämma i herr Sjöcronas reservation och yrka afslag på såväl herr Nydals som herr Segerdahls motioner. Den senare motionen är mycket oskyldig och det skulle icke vara någon fara att gå in på densamma, men jag finner den onödig.

Herr Sjöcrona: Då jag förra gången hade ordet, yttrade jag lik-*Om prästvals*
 som den siste talaren, att herr Segerdahls motion icke kunde vara så *förrättande*
 farlig att gå in på, och jag skulle kunna vara med om förslaget, om *i visst fall*
 icke för mig det hufvudskälet vore bestämmande, att det bör vara *med slutna*
 tillfälle för dem, som skola granska valhandlingarna, att få veta, hvilka *sedlar.*
 röstat på den ene eller andre. För den händelse emellertid att kam-
 marens ledamöter skulle fästa sig vid det af herr Lorentz Petersson
 framställda förslaget, vill jag därom erinra, att det, såsom herr Billing
 också anmärkt, icke berör några andra församlingar i hela riket än
 Göteborgs. Nu har jag af en tidningsnotis inhämtat, att Kungl. Maj:t
 i sammanhang med pröfningen af besvär rörande ett prästval i Göte-
 borg anbefallt domkapitlet i Göteborgs stift att efter vederbörandes
 hörande inkomma med förslag till förändrade och tidsenligare bestäm-
 melser angående prästval i Göteborg. Gör sig nu i Göteborg gällande
 en bestämd önskan att få stadganden i den af herr Petersson angifna
 riktningen, måste väl antagas, att det kommer fram vid den pröfning
 af denna fråga, som Kungl. Maj:t själf satt i gång; och kan det då
 vara skäl för Riksdagen att aflåta en skrifvelse, som icke syftar på
 någon annan församling än denna enda i riket. Jag yrkar fortfarande
 afslag.

(Forts.)

Herr Jonsson: Jag har svårt att fatta innebörden af de anmärk-
 ningar, som framställts mot tillämpningen af sluten omröstning vid
 prästval. Hvad här föreslås i afseende å dessa val är precis alldeles
 detsamma, som nu oupphörligen förekommer å kommunalstämmor och
 kyrkostämmor, att val ske med slutna sedlar och att vid aflämnandet
 af sedeln ordföranden antecknar å denna röstetalet; sedlarna läggas i
 valurnan, och sedan förrättningen i dessa delar afslutats, räknas sed-
 larna och rösterna summeras. Hvad är det annat vi nu i skrifvelse
 till Kungl. Maj:t skulle begära, än att detta valsätt skulle tillämpas
 vid prästval? Det är precis detsamma, inga andra eller nya proce-
 durer, och lika lång tid skulle det taga, om valet skedde öppet. Hvarje
 person ropas upp efter röstlängden, han går fram, lämnar sin röstsedel
 och får sitt röstetal antecknad — det hela en ganska rask affär. Då
 det nu icke kan bestridas, att ett sådant sätt att gå till väga ur flera
 synpunkter är lämpligt och nyttigt, särskildt med hänsyn därtill, att,
 när omröstning sker öppet, de sist röstande hafva i sin hand att be-
 stämma, huru valet skall utfalla — detta kan ju ingen förutsäga vid
 val med slutna sedlar, hvarvid äfven hvarje väljande mer och bättre
 kommer till sin rätt — så förenar jag mig med dem, som yrkat bi-
 fall till herr Cederbergs förslag.

Friherre Tamm: Jag tillåter mig påvisa, att val genom sluten
 omröstning låter sig mycket väl verkställa, äfven där röstetalen icke
 äro lika. Här pågår i dag — jag har nyss aflämnat valsedel — val
 till stadsfullmäktige i Stockholm, därvid för hvar och en å valsedeln
 påtecknas antalet röster. Må vara, att valet kommer att för valför-
 rättarne därigenom draga ut på tiden, men detta är icke fallet för de
 väljande; deras tid kommer icke att mer upptagas, för dem komma
 anteckningarna att försiggå mycket fortare, och dessa äro dock många

*Om prästvals
förrättande
i visst fall
med slutna
sedlar.
(Forts.)*

fler till antalet än valförrättarne. Således anser jag denna skyndsamt samhet vara en förmån. En anledning, hvarför slutna omröstning vid dessa val kan vara fördelaktig, har för mig blifvit klar genom det sätt att gå till väga, som jag vid ett prästval bevittnat från de röstades sida. När nämligen de flesta rösterna afgifvits, befanns det, att man hade fört protokoll öfver huru rösterna utfallit, och vid slutet af valförrättningen uppgjordes af ett kotteri, som ville genomdrifva sin vilja i afseende på valet, en plan till fördelning af dess röster på de många kandidaterna, ty dessa voro många, hvarigenom det åstadkoms, att den person, som fått de flesta af redan afgifna röster, utslöts från första rummet på förslaget, andra insattes och man lyckades distansera dem, som visserligen icke fått de flesta rösterna, men som voro närmast i ordningen. Detta var följden af denna öppna omröstning, och jag anser för min del icke, att sådant bör leda till efterföljd.

När det föreslagna valsättet i valtekniskt afseende icke bereder svårigheter, när det icke förlänger tiden, men minskarm möjligheten till förryckande af valresultatet, synes det mig tämligen gifvet, att kammaren bör bifalla hvad utskottet i denna punkten föreslagit. Det strider icke mot det beslut kammaren i afseende å första punkten fattat, ifall jag rätt uppfattat situationen, och jag får därför yrka bifall till andra punkten enligt utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna punkt förekommit följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Petersson, Lorentz*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Segerdahl vid punkten afgifna reservation, med den ändring att slutet af punkten erhöile följande lydelse: »att Konungen må äga, där han för viss församling, där alla röstberättigade äga lika rösträtt, finner det vara lämpligt, förordna, att prästval inom församlingen skall förrättas med slutna sedlar»; och 3:o) af herr *Sjöcrona*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i punkten 2 af hans vid törevarande utlåtande afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 17 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 26, i anledning af väckta motioner om ändring dels af 22 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet, dels ock af 16 § i förordningen om kyrkostämma m. m., och

n:o 27, i anledning af väckt motion om rätt för enskild part att anhängiggöra talan mot tjänsteman för fel i tjänsten, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 17 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 28, i anledning af väckt motion angående skyldigheten att erlägga kommunalutskylder i stad.

*Om skyldigheten att
erlägga kommunalutskylder i stad.*

I en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 34, hade herrar *G. Jansson* i Krakerud, *C. J. Berggren*, *O. Anderson* i Hasselbol, *M. Matsson* och *K. J. E. Hultkrantz* anført:

»I kungl. förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad förekommer en §, som har gifvit anledning till felaktig tolkning och många besvär med olika utgång. Vi mena § 58, som innehåller ett undantag från den i § 57 gifna allmänna regeln, att stadsutskylder debiteras på grund af och i förhållande till den skattskyldige påförda bevillningen till staten af fast egendom och för kapital eller arbete. Undantaget består, som bekant, däri, att, där i lag eller allmän författning är stadgadt, att viss utskyld skall utgå efter annan än den i § 57 mom. 1 bestämda grund, eller att vissa från skattskyldighet till staten eljest befriade invånare skola till fyllande af särskilda behof bidraga, till efterrättelse skall gälla hvad i sådant fall är förordnad.

Under tiden från början af författningens tillämpning och intill 1883, då till § 58 gjordes det uttryckliga tillägget, att i öfrigt ej finge ske någon annan afvikelse från den stadgade grunden, än som medgifves i § 59 — hvilken åter handlar endast om befrielse från utskylder — skedde flera försök till utsträckning till städerna. Så försökte staden Karlstad att för år 1864 påföra kommunalskatt för därvarande gymnasiibyggnad, för hvilken ej erlades bevillning till staten, men detta försök afvisades genom kungl. brefvet den 28 december 1866. I samlingar af prejudikat från denna tid finnas för öfrigt flerfaldiga exempel på hvad oredda och trassel denna § 58 åstadkommit. Bland annat har den mening, som oss synes med orätt, gjort sig gällande, att allmänna författningar, som tillkommit efter kommunallagen, skulle lämna tillräcklig grund för undantag från regeln i § 57. Men äfven sedan det nämnda tillägget tillkommit genom förordningen den 22 juni 1883, hafva mer eller mindre lyckade försök ej uteblifvit att genom s. k. »öfverenskommelser», grundade på kungl. cirkuläret den 10 juli 1863 om likställighet emellan städernas invånare, tillföra städerna en inkomst af sådana fastigheter, för hvilka bevillning till staten icke erlägges. Det har härvid händt, att allmänna institutioner, utan att ens blifva hörda, pålagts kommunalskatt till godtyckliga belopp. och att rättelse i sådant skattläggande icke stått att vinna, oaktadt upprepade, af full bevisning stödda bevis; och tillåta vi oss, för att styrka vår uppgift härutinnan, att hänvisa till bilagorna, som utvisa, att det äfven denna gång varit staden Karlstad, som velat och nu lyckats tillvinna sig en skatt, hvilken kommer att drabba länet i betydligt högre grad, sedan nytt lasarett blifvit å annan plats inom stadens område uppfördt till ett värde af omkring en miljon kronor, hvartill staden icke synes oss berättigad.

På grund häraf tillåta vi oss föreslå, att Riksdagen må hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande af bestämmelser, att i motiveringen omnämnda »öfverenskommelser» må kunna begränsas eller upphöra.»

*Om skyldig-
heten att
erlägga kom-
munalut-
skylder i stad.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd för-
anleda.

Vid utlåtandet fanns reservation afgifven af herr *Jansson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, »att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och på hvad sätt åtgärder må kunna vidtagas i det syfte motionen afser».

Herr *Wester*: Ehuru lagutskottet rörande nu föreliggande fråga varit tämligen enigt i sitt afstyrkande utlåtande, vill jag dock yttra några ord till försvar för motionen, då här beröres ett skatteförhållande, som enligt mitt förmenande är ett missförhållande.

På grund af nådiga cirkuläret den 10 juli 1863 ålades Konungens befallningshafvande att, där icke redan öfverenskommelse blifvit träffad om sådan likställighet mellan kommunens alla medlemmar i afseende å kommunala rättigheter och skyldigheter, höra vederbörande, huruvida de själfmant ville om en dylik likställighet sig förena. Med anledning häraf beslöto stadsfullmäktige i Karlstad, att fastighet, som icke betalade skatt till staten, såsom t. ex. sjukhus och dylika inrättningar, likväl skulle åläggas en beskattning af 2 kronor för hvarje tusental af taxeringsvärdet, ett beslut, som icke står i öfverensstämmelse med bevillningsförordningen, hvilken stadgar, att välgörenhetsinrättningar skola vara befriade från skatt; Karlstads lasarett får således betala denna årliga skatt af 2 kronor för hvarje tusental af taxeringsvärdet. Detta stadsfullmäktiges beslut fastställdes af Kungl. Maj:t. Det kunde nu vara mindre orättvist, då det gällde det gamla lasarettet, ty detta var förlagdt på en tomt inne i staden, för hvilken förut erlades skatt, och skulle staden således, därest landstinget icke betalat någon skatt därför, hafva gått miste om motsvarande inkomst. Men sedan dess hafva ändrade förhållanden inträdt, enär Värmlands läns landsting byggt ett nytt lasarett och förlagt det, icke inom staden, utan på ett länderi utanför staden, som ännu icke intagits i stadsplanen, och för hvilket naturligtvis rätt obetydlig skatt betalades till staden. Det skulle således, förefaller det mig, vara högst orättvist, om landstinget fortfarande nödgades betala denna skatt äfven för sitt nya lasarett och till så högt belopp, som nu måste utgå, sedan ett så dyrbart lasarett uppförts. Nu säger utskottet, att en sådan öfverenskommelse icke kan upphävas på annat sätt, än hvarpå den tillkommit, nämligen genom frivillig öfverenskommelse. Jag vågar påstå, att detta utskottets utlåtande icke kan hålla streck. En öfverenskommelse skulle i sådant fall mången gång — äfven under förändrade förhållanden — för all framtid blifva gällande. Man tänke sig, att den ena parten hade mycket stor fördel af att en öfverenskommelse fortfarande gällde och den andra parten motsvarande förlust, men i alla fall vill naturligtvis den part, som har fördelen på sin sida, icke upphäfva detta aftal. Därtill kommer, att Värmlands läns landsting aldrig deltagit i denna uppgörelse, som träffats helt och hållet vid sidan af detsamma och som således från denna synpunkt icke kan anses fullkomligt rättmätig.

Jag ber att gentemot lagutskottet få påpeka, att offentliga öfverenskommelser af detta slag äfven i andra mål blifvit af högsta domstolen upphäfda. Så t. ex. vid flyttning af järnvägsstationer och telegrafstationer. I många dylika fall har högsta domstolen upphäft öfverenskommelser på grund af de ändrade förhållanden, som under tiden inträdt. Det skulle synas mig högst egendomligt, om lagutskottets åsikt här skulle följas, att öfverenskommelser icke på annat sätt kunna upphävas än det, hvarpå de ingåtts, nämligen genom fritt aftal. Värmlands landsting har förut i denna sak hos Kungl. Maj:t begärt öfverenskommelsens upphäfvande, men Kungl. Maj:t har på grund af anförda skäl icke kunnat göra rättelse häruti. Det kan ju möjligen hända, att Kungl. Maj:ts utslag berodde därpå, att framställningen icke så fullständigt redogjorde för de ändrade förhållandena, som inträdt genom lasarettets förläggande på ett länderi utanför stadsplanen. Nu hafva åtskilliga landstingsmän från Värmland vändt sig till Riksdagen med hemställan, att Riksdagen måtte skrifva till Kungl. Maj:t och begära ändring i förevarande fall. Jag skulle finna det mycket beklagligt, om Riksdagen skulle låta denna orättvisa beskattning kvarstå oförändrad, och ber därför att få yrka bifall till reservationen.

*Om skyldig-
heten att
erlägga kom-
munalut-
skylder i stad.
(Forts.)*

Herr Sjöcrona: 57 § af gällande förordning om kommunalstyrelse i stad stadgar, att »medlem af en stadskommun i allmänhet är skyldig att till de utgifter, som för kommunens gemensamma behof böra enligt § 5 mom. 3 uttaxeras, lämna bidrag i förhållande till den sammanlagda bevilning till staten för fast egendom eller för inkomst af kapital eller arbete, som enligt art. II bevilningsstadgan blifvit honom påförd i näst förut upprättade, vederbörligen fastställda bevilningstaxeringslängd». Men kommunalförfattningen upphäfver icke på något sätt den skyldighet, som ålåg fastighet före denna kommunallags tillkomst att vidkännas vissa så kallade realonera, såsom anläggning och underhåll af gator samt underhåll af vägar. Till dessa onera räknas också kostnader för sotare samt äfven för lyshållning i vissa fall. För att nu genomföra likställighet i kommunerna i detta afseende samt äfven med hänsyn till förhållandet mellan burskapsägande och icke burskapsägande medlemmar i stadssamhällena, utfärdade Kungl. Maj:t på Rikets Ständers begäran cirkuläret af 1863, hvarigenom öfverståthållareämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshafvande uppmanades att söka åstadkomma frivilliga öfverenskommelser inom stadskommunerna i detta hänseende. Det är nu en sådan öfverenskommelse för Karlstad, som här är i fråga. Det hade förut träffats annat aftal — hvad det innehåller, påminner jag mig icke — men det har sedan i någon mån ändrats genom en öfverenskommelse, som fastställdes genom det kungl. bref, som är intaget i utskottets betänkande och dagteckadt den 24 maj 1877. Där föreskrifves, att såsom aflösning för dessa realonera skall fastighet betala två kronor för hvarje tusental af det uppskattade värdet. Den förste talaren har således alls icke rätt däri, att man icke för ifrågavarande fastigheter i egenskap af lasarett eller stiftelse för välgörande ändamål fått åtnjuta frihet från kommunala utskylder i allmänhet. De betala dessa två kronor endast och allenast såsom aflösning för de realonera, som förut ålåg dem. Då

Om skyldig-
heten att
erlägga kom-
munalut-
skylder i stad.
(Forts.)

Kungl. Maj:t fastställde denua öfverenskommelse, tillade Kungl. Maj:t, att i afseende å statens fastigheter fick icke utdebiteras mer, än hvad då utgick. Kungl. Maj:t hade då icke anledning att ingå på frågan i afseende å enskilda fastigheter. Nu är förhållandet i Karlstad, såsom den förste talaren omnämmt, att Värmlands läns landsting inköpt ett länderi för lasarets uppförande där, hvilket också skett, och för en kostnad af bortåt en miljon kronor; man antager, att det skall blifva bevillningstaxerad till 800,000 kronor, då Värmlands landsting komme att för denna aflösning från realonera få erlägga icke mindre än 1,600 kronor årligen. Detta är ju oerhört mycket, och utskottet har också på det högsta behjärtat detta förhållande, ty det är synnerligen obilligt, att Karlstads stad skall uppbära 1,600 kronor om året af en lasaretsinstitution, som man dock måste medgifva i främsta rummet gagnar Karlstads samhälle, då detta har rätt att för sina sjuka få plats på sjukhuset. Uppenbarligen kunna de realonera, som förut ålegat och i själfva verket fortfarande åligga ifrågavarande länderi, icke antagas ens närmelsevis motsvara en så stor utgift som 1,600 kronor årligen. Men hvad skall man göra? Det är icke möjligt att hjälpa saken på den väg motionärerna föreslagit. Landstinget har försökt klaga öfver debiteringen, men Konungens befallningshafvande har ogillat dess klagan, och detta beslut har af Kungl. Maj:t fastställts. Nu säger utskottet, att det icke finnes annat sätt att afhjälpa missförhållandet än att gå samma väg, på hvilken öfverenskommelsen tillkommit, begära ny öfverenskommelse, som underställes Kungl. Maj:ts pröfning, därvid utskottet likväl i en mellanmening infört: »Såvidt icke rättelse kan vinnas genom laga domstols beslut.» Detta blir således en sak för landstinget, om landstinget tror sig om att kunna på domstolsvägen få rättelse i detta, såsom man kan säga, orimliga förhållande. Den förste talaren sade, att högsta domstolen upphäft sådana öfverenskommelser; det känner jag icke och därom vill jag icke yttra mig, men hvad jag med bestämdhet vet är, att man icke kan slå in på den väg motionärerna föreslagit, nämligen att Kungl. Maj:t skulle utfärda några slags bestämmelser, hvarigenom alla likställighets-öfverenskommelser i hela riket skulle kunna rubbas och förändras, utan att något det ringaste skäl finnes för vidtagande af en sådan åtgärd. Detta är en sak, som endast och allenast rör Karlstads stad och dess förhållande till Värmlands landsting.

Jag får således, ehuru jag på det lifigaste instämmer i hvad motionärerna anført om den obilliga beskattning, som af Värmlands landsting här utgöres, yrka bifall till hvad utskottet föreslagit.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Jansson vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Afgåfvos följande motioner:

n:o 35, af herr *Anderson, Albert*, angående ändring i gällande bestämmelser om pensionering af folkskollärare m. m.;

n:o 36, af herrar *Billing* och *Svedelius*, med förslag till ändrade bestämmelser angående politisk rösträtt m. m.; och

n:o 37, af herr *Sörensson* angående lönereglering för lärare vid folkskolor m. m.

Dessa motioner blefvo hvar för sig på begäran bordlagda.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammarén åtskildes kl. 3,3 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
